

Compiling and Translating The Bible

Randolph Dunn

Ifaara

Olórùn fí ara rẹ̀ hàn fún aráyé nípasẹ̀ àwọn èniyàn tí işé Èmí Mímọ̀ ní imísí nípa lílo ǹnkan bí ogóji ò̀nkòwé ní ọ̀pọ̀ ọ̀rúndún. Ó bá àwọn aṣáájú àti olórí idílẹ̀ sòrò ní ipilẹ̀şẹ̀ ní taàràtà gégé bí ọ̀ràn Ádámù, Ènókù, Nòà, Jóòbù, Ábúráhámù, Ísàkì, Jékòbù, àti Mòsè. Lẹ́yìn nàà, ó bá àwọn èyàn nàà sòrò nípasẹ̀ àwọn wòlì bíi Sámúélì, Aísáyà, Jeremáyà, àti Dániélì, àti àwọn wòlì kan tí a kò mò sí i.

Webster n fun awon itumọ ọrọ bibeli bi

a) awon iwe-mimọ ti awon Kristiani ti o ni Majemu Lailai ati Majemu Titun b) awon iwe-mimọ ti awon esin miiran (gegebi esin Juu). (www.merriam-webster.com)

“Awon iwe-mimọ” ti o wa ninu iwe kan je akojọpọ a) awon iwe awon Ju ti o nii se pelu ibatan won pelu Jehofa Olorun - Majemu Laelae. b) awon iwe awon aposteli tabi awon ti o ni ibatan pekipeki pelu won ti o nii se pelu ifiranse Omokunrin Olorun, ohun ti o so ati se nigba ti o wa lori ile - Majemu Titun.

Bibeli je akojọpọ ọpọlọpọ awon iwe nipase ọpọlọpọ awon onkowe ni akoko ti o to odun 1500. Akojopọ awon iwe yi ti pin si apa mejì, Majemu Láéláé àti Majemu Tuntun.

400 BC Majemu Lailai bere si tumọ si Aramaiki. Itumọ yii ni a npe ni Targums Aramaic. Itumọ yii ran awon Juu ti won bere si so ede Aramaiki lati igba igbekun won ni Babiloni, lati loye Majemu Láéláé ni ede ti won saba maá n so. Ni ọrúndún kiini Palésini nigba ayé Jésù, Aramaiki si je ede ti won n so ju lo. Fun apeere, Maranatha: “Oluwa wa de,” 1 Korinti 16:22 je apeere ti ọrọ Aramaiki ti a lo ninu Majemu Titun. 4

Ni ọrúndún keta, ni ayika 250 BC, awon ojogbon Juu ni Alexandria, Egipti, tumọ Majemu Lailai si Giriki. Ledogbedevome ehe wa yin yinyonen taidi Septante kavi ‘Agorinto’ na sogbe he asa (otantàn) 70 (kavi 72) weyonen to le wazon na azan 70 (kavi 72) nado wleawuna [e]. Awon onkowe Majemu Tuntun saba maá n lo Septuagint nigba ti won fa ọrọ yọ latinu Majemu Láéláé. LXX ni itumọ ti Majemu Lailai ti Ijo akoko ti lo. 5

Ni odun 100 BC awon iwe wonyi ni Heberu ati Aramaic ni awon iwe mokandinlogoji ti a toka si bi “Ofin ati awon woli” tabi “Ofin ati awon woli ati awon Psalm” nipase awon omọ Israeli. Ni akoko Jesu ati Aposteli, a tun pe won ni “awon Iwe-mimọ”. A toka si won bi Majemu Lailai. "Josephus, opitan Juu kan ti ki i se Kristeni, polongo pe, lati igba ikú Atasasita (424 BC), 'kò sí eni kan tí ó gbó, tí tí di òní yí, láti fí ohunkóhun kún wón, láti gba ohunkóhun lówó wón, tábí láti se iyipadà èyíkéyí nínú wón.' Èyí fí hàn ní kedere pé Canon ti àwọn Júù ní ipilẹ̀ kan ní àkókò Èsírà àti Nehemáyà.” 6

Awon iwe afowoko ti o wa lowolowo [awon afikun] ti Majemu Lailai ti a ko ni Heberu ati Aramaic [ede ti a gba nigba igbekun Babiloni (rd)] ni: a. Chester Beatty Papyri 100-400 AD b. Codex Vaticanus ati Codex Sinaiticus 350 AD [Codex je Latin fun

Koodu ọrọ Geesi (rd)]

c. Ọrọ Masoretic (MT) je ọrọ Heberu ti Bibeli Juu

(Tanakh). O ɛe asoƣe kii ɛe awon iwe ti Canon Juu nikan, ɛugbon tun awon leta-konge-oro ti awon iwe Bibeli ni esin Juu, bakanna bi igbeso won ati accentuation fun kika gbogbo eniyan ati ikeko ikoko. MT, boya laarin awon ogoron odun keje ati kewa, tun je lilo pupo gegebi ipile fun awon itumo ti Majemu Lailai ni awon Bibeli Alatenumo, ati ni awon odun aipe tun fun awon Bibeli Catholic.6a.

Majemu Laelae (Awon iwe Juu/Hebu)

Tanakh- Oruko fun Bibeli Juu. O je adape fun [Torah, awon woli (Nevi'ilm), ati awon kiko (Ketuvim)].1

Torah

Torah je oro Heberu ti o tumo si eko tabi eko. A ti bowo fun un gegge bi oro ti Olurun mi si. O ti wa ni wi nipa atowodowo lati ti fi han Mose nipa Re. Torah nigbakan toka si bi ofin (ti a ko) tabi Torah ti a ko. Torah je apakan akoko ti Tanakh, Bibeli Heberu, ati pe o je awon iwe marun. Fun idi yen, a tun npe ni Pentateuch, Chumash, tabi "Awon Iwe Marun ti Mose." 2

Talmud

Talmud (aka Shas) ni igbasile ti awon ijiroro awon Rabbi. (rd)] Iforoworo won je ti a) Ofin Juu b) iwa-ona c) asa d) itan

Talmud ni awon eya meji: a) Mishnah (ni nkan bii 200 Sanmani Tiwa), akojopo akoko ti a ko silo ti

Ofin Oral ti Juu. b) Gemara (ni nkan bi 500 Sanmani Tiwa), ijiroro kan nipa Mishnah ati eyi ti o jemoo

Awon iwe-kiko Tannaitic nigbagbogbo se adase si awon koko-oro miiran ati salaye ni gbooro lori Tanakh. Awon oro naa Talmud ati Gemara saba ma na lo ni pasipaaroo. Gemara je ipile fun gbogbo awon koodu ti ofin awon rabbi ati pe a fayooda pupo ninu awon iwe-iwe awon rabbi miiran. Gbogbo Talmud naa ni a tun toka si ni asa bi Shas – abbreviation ti shisha sedarim, "awon ase mefa" ti Mishnah. 3

Majemu Titun

"Majemu Titun ti pari, tabi ti pari ni kikun, ni iwon AD 100. Pupo juloo ninu awon iwe ti o wa ni igba ogun si ogoji odun saaju eyi."

Gegebi FF Bruce ni ibere bi 367 AD awon iwe metadinlogbon ni a mo bi opolopo awon oludari Ile ijosin ti Ila-oorun ti gba bi ododo. Ko pe leyin naa awon asaju soosi Iwo Oorun gba won. "Kii se titi di odun 508 AD pe 2 Peteru, 2 ati 3 Johannu, Jude ati Ifihan ni a fi sinu ikede ti Bibeli Siria ni afikun si awon iwe mejilelogun miiran." Ko si okan ninu awon iwe atileba ti o wa loni. Bi o ti wu ki o ri, egbegeberrun awon eda afowoko (MSS), awon ajaku, egun, ati oro oro inu awon iwe ti awon Kristeni orundun kiini ati ti orundun keji se wa larowoto fun awon atumoo ede. O see se ko je pe ko sewu lati so pe ko si eyikanyi lara awon iwe wonyi ti a se edako laisi awon asise tabi awon akosile adaweko.

"Awon igbese akoko ni iseto ti iwe-ase ti awon iwe-ase Kristiani ti o ni ase, ti o ye lati duro legbe iwe-ase Majemu Lailai, eyiti o je Bibeli ti Oluwa wa ati awon aposteli Re, dabi pe a ti se ni ibere ti orundun keji nigbati eri wa fun pinpin awon akojopo meji ti awon iwe-kiko Kristiani ni Ile-ijosin.

"The corpus Paulinum, tabi gbigba ti awon iwe Paulu, ti a mu jo nipa akoko kanna bi awon ikojopo ti awon merin Ihinrere. Bi awon Ihinrere gbigba ti a ti yan nipa awon Greek oro Euangelion, ki awon Pauline gbigba ti a ti yan nipa awon okan-oro Apostolos, kookan leta ni yato si bi 'Si awon ara Romu', 'First si awon ara Korinti, ati be be lo si awon Heberu Paul awon Anonymous Saaju ki o to gun, Pauline soke si awon Anonymous. Awon ise-sise, gegebi oro ti o rorun, wa ni asopo pelu 'Awon Episteli Gbogbogbo' (awon ti Peteru, Jakabu, Johannu ati Jude). Canonical; laipe lehinna Jerome ati Augustine tele apeere re ni Iwo-Oorun... Awon iwe Majemu Titun ko di ase fun Ile ijosin [Catholic] nitori pe won ti wa ninu atoko ti ofin;

Awon ohun ti Kristi se ti won si so ni awon onkore merin ototo ko sila, okan ninu won, Luuku, le je Keferi. Ni ipilase, won ka won si iwe kan, won si n pe won ni "Ihin Rere" pelu ise onkore kookan gegere bi "Ihin Rere ni ibamu pelu Matusi" tabi "Ihin Rere gegere bi Jihanu ti wi." "Ikoje itan karun, Awon Aposteli Awon Aposteli je ilosiwaju ti Ihinrere keta, ti a ko nipase onkore kanna, Luku, oniwasan ati alabasepo ti aposteli Paulu." 7 "Nigbati Luku ati Awon Aposteli ti yapa, okan tabi meji awon atunse ni a se afihan. Ni akoko Luku dabi pe o ti fi gbogbo oro ti igoke lo si awon adehun keji re; nisisiyi awon oro 'a si gbe e lo si orun' ni a fi kun Luku 24: 51, lati se apejuwe itan naa, ati nitori abajade 'a gbe soke' ti a fi kun si Awon ise 1: 2. " 8

Josephus jeri si opo nikan to wa ninu Bibeli to waye nigba aye Jesu ati ni awon odun ibere ijo ninu awon iwe to ko nipa orile-edo Juu.

Eyi ko tumo si gbogbo oro ni eyikeyi itumo kan pato n gbe itumo gangan ti oro naa gegebi a ti so tabi ko ni akoko.

Awon ipele mewa ti Ibiyi NT ati Gbigbe¹²

Jesu Itan- Oro ti wa ni so ati awon ise ti wa ni osise ti Jesu tikaare nigba aye re lori ile aye.

Ibile enu- Awon asa ati awon igbagbo nipa Jesu ni idagbasoke ati ti koja nipase awon agbegbe Kristiani akoko.

Awon orisun kiko- Diu ninu awon ise iyanu ati/tabii awon oro Jesu ti wa ni akojopo ati ki o gba sila ni awon iwe-kiko akoko.

Awon oro kiko- Awon leta kookan, awon Ihinrere kikun, ati bebe lo, ni a ko pelu awon ifiranse kan pato fun awon ipo pato.

Pinpin- diu ninu awon iwe ni a daako ati pinpin pelu awon agbegbe Kristiani miiran jakejado Meditarenia.

Àkójòpò – Àwón Kristèni kan bèrè sí kó àwón létà Pòòlù jò, wón sì n kó onírúúú iwé Ìhìn Rere jò.

Canonization- Awọn ihinrere merin, oṣoṣo awọn akojọpọ awọn lẹta, ati awọn ọrọ diẹ diẹ ni a gba bi awọn iwe-mimọ ti o ni aṣẹ.

Itumọ- Awọn ọrọ Bibeli ni a tumọ si awọn ede atijọ ati awọn ede ode oni: Latin, Syriac, Coptic, ati Armenian.

Itumọ- Itumọ awọn iwe-mimọ ni a ṣe iwadii lori awọn ipele oriṣiriṣi: gangan, ti ẹmi, itan-akọṣe, awujọ, ati bẹbẹ lọ.

Ohun elo- awọn agbegbe ati awọn ẹni-koṣkan lo NT fun awọn idi iṣe: liturgical, iwa, sacramental, ati imọ.

Awọn iwe aṣẹ Wa fun Awọn Onitumọ

Awọn iwe wọnyi le pin si awọn ẹya mẹta:

- **Awọn aworan ara:**Awọn ọrọ atilẹba ni a kọ boya nipasẹ ọwọ onkọwe tabi nipasẹ akọwe kan labẹ abojuto ti ara ẹni.
- **Awọn iwe afọwọkọ:**Wọn fi ọwọ kọ gbogbo Bíbélì sọrí òrèpètè tàbí parchment tí tí Gutenberg fi kókó tẹ Bíbélì Látin jáde lódún 1456.
- **Awọn itumọ:**Nígbà tí a bá tùmò Bíbélì sí èdè mìíràn, a sáà maa n tùmò rẹ láti inú àwọn iwé àfowókọ, àwọn eégún, àti òrèpètè lédè Héberù àti Gírìkì. Bí ó ti wù kí ó rí, àwọn itumọ kan ní ìgbà àtijọ́ jé láti inú itumọ kan tí ó sáájú. Lẹdogbedevome Glensigbe tintan ọ̀n gbọ̀n John Wycliffe dali to 1380 yin awuwlena sọn Vulgate Latin ọ̀n mẹ. 10

Awọn kikọ wa boya ni UNCIALS [gbogbo awọn ọrọ ni awọn fila].

Loorekoore Okan gbo THETERMSAUTOGRAHPSORORIGINALSTHEYARERE
IFORORINGTO awọn iwe-ẹkọ imọ-jinle
tabi cursives [nṣiṣe ọwọ kọ; ie, kikọ ọwọ wa].

*loorekoore glo ni igba sauto
rahpсорoriginalstheyarereferringtoth
eactualdocumentssento orisirisi orisirisichu*

Ní ìbèrè, ọ̀pọ̀ èyà̀n ló kà sí àwọn iwé tó wà ní Gírìkì Kálákà; ie, Homer ká Iliad. Sibesibe, awọn ọdun nigbamii "Awọn ẹgbẹgberun papyri ni a ṣe awari ni Egipti ni ayika ibere ti ogorun ọdun ti o ṣe afihan irisi Giriki kan ti a npe ni 'konie' Greek, ti o tumọ si wọpọ. Awọn oṣoṣo Majemu Titun bere si sawari pe julọ ti Majemu Titun ni a kọ ni Koine Greek, ede ti awọn eniyan, dipo iru Giriki ti awọn akọwe Giriki ati awọn ajalu nlo. " 11

Awọn iwe afọwọkọ, Cursives, ati Awọn kikọ miiran

Àwọn ìdìpò kan wà tí wón kọ nípa bí wón ṣe ṣàkọjọ Bíbélì tí wón sì tùmò rẹ. Àilónkà àwọn mìíràn ni a ti kọ ní àrìyànjiyàn nípa ìsápá itumọ́ àti àwọn mìíràn tí wón n gbóríyìn fún ẹkọ́ tí ó dára jùlọ. Ọ̀pọ̀ àwọn òmòwé akékòójinlẹ́ ló pàdánù ẹ̀mí wón tàbí jiyà inúnibini nítorí ìfẹ́ ọ̀kàn wón láti mú Bíbélì wá sí èdè àwọn gbàátúù.

O ju 24,000 awon iwe afowoko (5,000 ni Giriki). O fere to ogorun awon iwe afowoko ni a se awari ni awon odun 1900 pelu awon ipin ti Majemu Titun. Ni awon odun 1800, awon iwe afowoko miiran ni a rii, die ninu awon ti o se pataki julọ ti a salaye ni isale. 15

Codex Sinaiticus. 16 Eyi ni a se awari nipase Constantin von Tischendorf ni Monastery St. Catherine ni ese Oke Sinai, ibasepo ni ayika 350 AD, ti o ni gbogbo Majemu Titun ninu.

Codex Vaticanus. 17 Iwe afowoko yii ti wa ni ibi ikoweesi ti Vatican lati nkan bi odun 1481, amọ kọ tii si wa lowo awon omowe titi di aarin orundun kejidinlogun. Gbogbo Majemu Lailai ati Titun ni o wa ayafi lati Heberu 9:15 titi de opin Ifihan, ati awon Episteli Aguntan. Opọ awon omowe akẹkọjinle ka Codex Vaticanus gegẹ bi okan lara awon ese Iwe Mimọ ti o se fokan tan ju lo.

Codex Alexandrinus. 18 Awon iwe afowoko ti orundun karun-un ti o fere je gbogbo Majemu Tuntun, ti a si ka si eleri ti o se gbara le gan-an fun Episteli Gbogbogbo ati Isipaya.

Codex Ephraemi Rescriptus. 19 Iwe-ipamo ti orundun karun-un miiran ti o ni ipin nla ti Majemu Titun sugbon ti a pare ni apakan ati ti a ko sori pelu awon iwaasu St. Leyin naa, isapa amunikun-fun-eru ti Tischendorf wa sira re.

Codex Bezae. 20 Opọ awon iwe afowoko ti orundun karun-un ti o ni awon iwe Ihin Rere ati Ise ninu pelu ese Iwe Mimọ kan ti o yatọ patapata si awon iwe afowoko yooku ti igba yen.

Codex Washingtonianus(ti a tun n pe ni The Freer Gospels). 21 Iwe afowoko ti orundun karun pelu gbogbo awon Ihinrere merin - ti o wa ni Ile-eko Smithsonian ni Washington DC

"Saaju ki o to orundun 15th ati tite Guttenberg, gbogbo awon eda ti ise eyikeyi je nipase owo ati nitorina ni a npe ni awon iwe afowoko. Bi o tile je pe awon iyato kan wa ninu oro laarin die ninu awon iwe afowoko, ko si awon iyato eko pataki pataki. A le ni igbagbo ninu Bibli oni lati je Oro Olorun gan-an ni otito. "

Oku Oku Scrolls

Awon iwe-kika Okun Oku ni aijoju 1000 awon iwe ase, ti o seese julọ ti awon Essene ko ni akoko lati bii 200 BC si 68 AD pelu awon oro lati inu Bibli Heberu, eyiti a se awari laarin odun 1947 ati 1979 ninu awon ihon nitosi Wadi Qumran ni iha ariwa iworo-orun ti Okun Oku ni Israeli. 22 Okun Oku ti ko Codex Sinaiticus ati Codex Vaticanus (350 AD) ati iwe afowoko Heberu ti orundun 9th ti o ti wa tele Masoreticoro. 23

Atunse Purotesitanti ri ibisi ninu awon itumọ Bibli si ede ti awon enyan n so. Ko si ikankan ninu awon iwe afowoko wonyi ti o wa larowoto awon olutumọ Bibli King James.

Dick Sztanyo kowe ni 1985 "O ju 5,336 MSS (awon iwe afowoko) ti Majemu Titun Giriki (ni odindi tabi apakan, pupo julọ apakan) ti wa ni atoko lowolowo." 24 ... "ni afikun nibe ni o wa lori 2,000 atijo awon eya, bi awon Coptic, Armenian ati Siriac Peshitto, julọ ti won ibasepo lati awon keji ati keta sehin. Pelupelu, a ni ni ayika 8,000 idaako ti awon Latin MS. Fi si yi awon egbegberun

ti citations ni awon 'baba ijo' "Iyanilenu" nomba ti atijo afowoko, 500000 Greek. Latin, ati 9,000 miran—apapò ju 24,000 eda afowoko tabi apa kan Majemu Tuntun lo. Awon wonyi ti wa ni dated lati 100 to 300 odun lehin ti awon atileba. 25 “Laisi iyemeji die sii lonii. Pelu opolopo awon iwe afowoko, awon ikowe, ati kiko “awon baba ijo” ti o yatọ julọ ni iwon die, bawo ni enikan se le gbagbo pe Bibeli ti tumo ero ti awon onkowe ipilese?

Gbe ohun to te le e yi yè wò:

"Oran naa dabi ti ife kan. Arakunrin kan fi ohun-ini nla kan silẹ ti o je fun awon omọ re ti iran keta, ati pe ko ye ki o pin titi ti opolopo ninu won yoo fi di ti ojo ori. Nigba ti aarin opolopo awon eda ti iwe-ife naa ni a pin kakiri laarin awon egbe ti o nife, opolopo ninu awon wonyi je awon eda ti awon eda. Ni akoko yii, ofiisi igbasile ninu eyiti atileba ti o ti fi esun ti a fi silẹ ni akoko ti a fi ina sun pelu gbogbo akoko ti agbejoro ti o wa ni akoko ti a fi silẹ ni akoko ti o sunmo ni agbejoro. Ninu awon ajogun ijabo naa pe ko si awon eda meji ti ife ti o jora ati pe o seto won ni ise lati rii daju pe o je otito ti ijabo naa, sugbon ni ayewo ti o sunmo, a se awari pe awon iyato ti o wa ninu awon asise ti Akoto tabi awon iwe-kiko ti awon nomba miiran ko se atunse Se awon asise wonyi ni ipa lori awon eto ti awon ajogun ni awon oran ti o se pataki fun eyiti a ti ko awon asoju ti gbogbo awon eda je deede kanna. Nitari naa, pelu Majemu Tuntun ti won sawari awon asise ninu awon eda ikesini ti n yori si iwadii, eyi ti o mu otito naa dagba pe eni ti o ni eda aipe julọ ni gbogbo ohun ti o wa ninu ipilese ti ekọ, ojuse, ati ahfani.” 26

Ilana Itumo

Ni bayi ti igbokanle ninu lilo awon iwe afowoko wonyi fun titumo ede ti fidi mule, oran ti o daju gan-an ti titumo si awon ede (awon ede) le bere. Awon onitumo gbodo pinnu:

- Awon oro tabi awon gbolohun wo ni a gbodo mu papo gegebi ikosile idiomatic?
- Kini oro to dara ni ede gbigba?
- Se oro naa sise tabi palolo? Se o ti koja, lowolowo tabi wahala iwaju?
- Se isesi oro naa je itokasi, isunmo, ati pataki bi?
- Ona wo ni, awon aba ero ori itumo, lati lo ninu titumo?
- Fun Majemu Tuntun, MSS wo lo ye ka lo, MSS to ni eda to po ju lo, iwe afowoko to dagba ju lo, abi eyi ti awon atumo ede ka pe o se gbara le ju lo? MSS kii se awon adako gangan, ti tan kaakiri ni opolopo odun, ati pe o le je awon agbaso oro lati iranti nipase awon onkowe akoko.
- Awon ofin itumo wo ni yoo tele tabi o ye ki a fi idi awon tuntun mule?

Seto, Atupale, Tito leto, ati Ti Fiwera

Saaju ki itumo gangan eyikeyi le bere awon ofin gbodo je adehun lori ati pe awon iwe ase gbodo je:

1. Awon kiko Egbe pelu iru ara ati girama sinu idile Text.27
  - A. Byzantine tabi Ila Oorun –orundun kewaa, oro akoko ti awon atumo ede King James Version (KJV) lo.
  - B. Western - jasi kere gbekere ati julọ darale disputed.
  - C. Kesarean – Origen le ti mu wa si Kesarea
  - D. Aleksandiri – lati oro awon akowe ni Alexandra, Ijibiti, ti a si lo gegere bi oro akoko latowo awon olutumò RSV

- 1) Vaticanus tabi B MSS (orundun kerin)
  - 2) Sinaiticus tabi Alpha MSS (orundun kerin)
- E. Coptic
 F. Vulgate Latin (Jerome ti a tumo ni orundun karun - Catholics).
 G. Syriac tabi Peshitto (boya MSS ti orundun keji).
 H. Awon agbaso oro ti a rii ninu awon iwe idawole ti “awon baba ijo.”

2. Ko oko Awon iwe afowoko, “Alariwisi afowoko,” pelu ete atunse oro ipilese ti a sakajo lati inu ebi oro nipa lilo afikun kika lati oro MSS nitori pe ko si MSS meji ti o jora gan-an. Ilana yii se abajade ni oro Giriki tabi iru.

Awon orisi Oro

- A. Byzantine – ti a mu lati inu Oro Byzantine toka si bi oro Pupo nipase awon alatileyin re ati ti a lo ninu KJV. O tun je mimo bi Textus Receptus.
- B. Westcott-Hort – ti a mu lati inu Oro Alekisandria ti a lo ni Atunwo Standard (RSV), Standard English (ESV), ati American Standard (ASV).
- C. Eclectic – nlo ona “eri to dara juloo” ati lilo nipase awon itumo lati ASV 28

“Ni odun 1841, won te Majemu Tuntun Hexapla Gesei jade. Ohun elo ifiwera ta a fi ni fi oro wero yi fi han ninu awon opo to jora: The 1380 Wycliffe, 1534 Tyndale, 1539 Great, 1557 Geneva, 1582 Rheims, ati 1611 Oba James ti gbogbo Majemu Tuntun lo wa nibe, eyi to ga ju lo ni oju iwe 9 ti Giriki ni orundun kiini. Iwe Majemu Tuntun Giriki meta ti o dara gan-an ni: Tregelles’, Tischendorf’s, ati Wescott ati Hort’s ni a mu sunwon si i lati inu Textus Receptus ti a lo ninu awon itumo ede Gesei saaju igba yen, ohun pupo ni a ti ko nipa itumo oniruru oro Heberu ati awon oro Giriki.” 29

Loni United Bible Society UBS 4th Ed. ati Nestle ka 27th Ed. je oro Giriki ni gbogbogbo fun titumo.

3. Seto Awon ofinlati pinnu iru awon iwe tabi awon iwe ye ki o wa pelu ati/tabi awon eyigbodo wa ni rara.

- a. Kiko naa gbodo so pe o je oro Olorun boya ni gbangba tabi ni gbangba.
- b. Se awon ti won ti jeri si gege bi asaju Olorun fun ete isipaya lo ko o?
- c. Se o je ojulowo ati pe ko tako awon iwe ododo ti a mo bi?
- d. Nje o ti gba (ie, gbigba, kika, ati lilo) nipase awon eniyan Olorun (Israeli ni atijo, ijo ninu Tuntun) leselese lehin akojopo bi?
- e. Se onkowe alase lo ko o, okuta ipilese soosi tabi eni to foju ri awon isele naa?
- f. Nje awon eniyan ti o mo awon isele ti a fi esun naa ni aye lati se idanwo won? Lati je idanwo, won gbodo ti waye laarin igbesi aye awon ti n se idajo ododo won. 30

Awon apeere ti a se akojo si isale ni a yokuro ninu opolopo awon Bibeli sugbon opolopo die sii wa. 31Awon wonyi le se akopo bi:

- a) ko ju pe
- b) ko ko nipase ohun aposteli tabi sunmo elegbe
- c) tako awon iwe ododo ti a mo (heretical).

Apocrypha naalati inu awon iwe afowoko ti Septuagint Giriki ti ko si itumo ede Heberu kankan fun. 32

Leta ti Clement Iti a ti ko nipa AD 95-6 ni awon oruko ti awon ijo ti Rome ati awon ti a to wa ninu awon tete Canonical awon akojo. Clement I ni iwe afowoko Kristieni ti atijo julọ ti KO si ninu iwe-kiko. Letà náà ti di apá kan awùjo awon iwé afowoko kan tí a n pè ní “Awon Bàbá Àpósítéli,” egbé awon iwé afowoko kan tí a ko nígbà tí awon apósítéli àti awon elerí mīràn tí wón fojú rí igbésí ayé Jèsù Kristi sì wà láàyè.

Didache naa:Eko Oluwa Nipase Awon Aposteli Mejila si Awon Oriṣe-e. Didache je iwe afowoko ti eko ti iwa ati ise ile ijosi ti a mo fun ise eucharist re eyiti ko lo ede irubo. Didache ti “padanu” fun opolopo awon ogorun odun titi ti o fi tun se awari ni odun 1875 ni Monastery Jerusalemu ti Sepulcher Mimọ ni Constantinople. Bii ti Clement Kiini, Didache je ara egbé awon iwé afowoko kan tí wón n pè ní “Awon Bàbá Àpósítéli,” awon iwé tí ó dàgbà jù lo ninú awùjo òlá kan tí a n pè ní “Awon Bàbá Ijo.”

Apology akoko nipase Justin Martyr:Justin Martyr je okan ninu awon olokiki Onigbagbo aforiji (olugbeja ti igbagbo). Wón bí i ní nńkan bí 100 Sannáni Tiwa ní Şékémù, ní Samárià. O ti yipada si Kristieniti nipa 130. Awon ise Justin ti wa ni bayi apakan ti ege kan ti awon iwe afowoko ti a npe ni "Awon Baba Ijo." Aforiji akoko re n wa ona lati ja awon Kristeni leyin ninu oniruru esun ti won fi kan won ati lati da esin Kristeni lare.

Ihinrere ti Thomasje apeere ti iwe kan ti o pilese lati ege kan ti a pe ni alaigbagbo. O je iwe Gnostic kan. Ninu gbogbo awon iwé afowoko Gnostic Kristeni tí ó wà lára awon tí a sawári ní Nag Hammadi, Ijibiti ní 1945, Ihin Rere Thomas ní ifararora jù lo pelu awon iwé afowoko. Ó je akojope awon asojade 114 (logia) Jèsù, opo re da bi eyi ti ó wà ninu Bibeli ati awon mīràn tí awon omowe ka si ojulowo asojade Kristi. Ó se se ki won ko Thomas ní Sírià ní nńkan bí odun 140 Sannáni Kristeni (Sannáni Kristeni tabi Sannáni Tiwa).

Ihin Rere Ikoko ti Thomasbere pelu itan kan nipa Jèsù to je omo odun marun-un to fi ere se ologosé mejila. Ó patéwó; won wa si aye won si fo kuro. Itan ti o wuyi sugbon ninu itan ti o tele, omode Jesu bu omokunrin kan o si mu ki o ro. Leyin naa, inu bi Jèsù nígbà tí omodekunrin mīràn kolu ejika re to si gba a pa! Ihinrere yii, eyiti o le ti dagba bi orundun keji, je iwe ti o yato si Ihinrere Gnostic ti Thomas.

Igbesi aye Adamu ati Efa:Itan ekunre ekunre nipa iseda ju ohun ti a ri ninu Jenesis lo, iwe yii ni awon angeli owu, ejo eletan, ati isofunni pupo si i nipa isubu Efa lati inu ojurerere.

Iwe Jubili:Oro Heberu ti ko sokunkun yii je idahun si ibeere kan ti o ti n bi awon Kristeni ninu fun opo orundun – bi Adamu ati Efa ba bi omokunrin nikan, ti ko ba si eda eniyàn mīràn, ta lo bi eda eniyàn? Ese Bibeli yii je ka mo pe Adamu ati Efa bi omo mesan-an ati pe Awan aburo Keeni di aya re. Ero naa pe iran eniyàn ni a bi nipa ibatan ibalopo iba ti je apile adakadeke – ati adakadeke.

Iwe Enoku: Iwe yi ka bi a igbalode-ojo igbese film, enikeji ti lo sila angeli, itajesile omiran, ohun aye ti o ti di ile si ohun increasingly flawed eda eniyàn ati a Ibawi idajo lati wa ni jigbe tile se ibi kan ni julọ Western Bible; Awon Kristeni ara Etiopia ti lo o fun opo orundun. Awon apa to po ju ninu iwé yii wà lára awon Akajo Iwe Okun Oku.

Awon Protovangelion ti James: Ìwé yìí sọ kùlèkùlè itàn ìgbésí ayé Màrià Wúndiá, àwọn òbí rẹ, ìbí rẹ, àti ìgbà èwè rẹ, àwọn itàn tí a kò rí nínú àwọn ìwé Ìhìn Rere Májè mú Tuntun sùgbón ọpọ àwọn Kristeni ìjímìjì ló nífẹ́ sí.

Ihinrere ti Maria: Wefọ Gnostic ehe dohia dọ Malia Magdaleni sọgan ko yin aposteli de, vlavo aposteli nukundeji de, e ma yin galoto de gba. Lakoko ti awon oro kan ninu Bibeli dabi eni pe won ko awon obinrin ni ohun ni agbegbe awon Kristiani, oro-oro yii se iranlowo fa ariyanjiyan nipa ipa awon obinrin ninu ijo.

Ihinrere ti Nikodemu: Eyi ni itan ti idanwo ati ipaniyan Jesu ati sokale re si orun apadi. Gegé bí ihinrere yí, Olùgbàlá fi agbára rẹ hàn lórí Sátàni nipa títú àwọn baba òlá bí Ádámù, Aísáyà, àti Ábúráhámù sílẹ̀ lówó ọrun àpààdì.

Apocalypse ti Peteru: Àpókálípì Pétèrù jẹ ká mọ pé ọ̀nà àbáyọ wà fún àwọn àṣe bí, ó sì tùmọ̀ sí pé ihalẹ̀ àpààdì nàà jẹ ọ̀nà kan fún Ọlórùn láti dẹ̀rù bà àwọn èyàn láti gbé ìgbésí ayé ìwà rere, kí wọn sì dẹ̀ṣẹ̀ diẹ̀.

4. Awon imoran Itumotabi awon ona ti a ro pe o ye julọ gbodo pinnu.

- A. Gíga gan-an (Àwọn ìgbiyànjú láti dári fòòmù gírámà nàà mọ, ìgbékalẹ̀ gbólóhùn àti ilò ọ̀rọ̀ déédéé). Itumò èdè tààràtá ti Ọ̀dọ̀ àti àwọn Bíbélì Interlinear jẹ̀ àpẹ̀rẹ̀
- B. Atunṣe gangan tabi deede deede – ọ̀rọ̀ fun ọ̀rọ̀.
- C. Yiyipo Equivalence – ero fun ero. Idogba Iyiyi ni imọ-oro die sii ati asoye ti o ni nkan se pelu ilana yii ti o se idasi die ninu atako wuwo sugbon ni gbogbogbo rorun pupo lati ka.
- D. Unduly Free (èro awon onitumo nipa paraphrasing bi itumo pelu kekere tabi ko si ero lati dagba).
- E. Linguistic tabi itumo deede deede ti o sunmo

5. Afowoko Text Idile ati Text Iru lati Lo. Iwe afowoko wo ni o ye ki o lo awon iwe afowoko ti o ti dagba julọ; apere, awon ni ayika 350 AD tabi awon julọ wa idaako sugbon dated Elo nigbamii?

6. Jẹ Otito si Awon Oro atileba ati Awon itumo. Ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àwọn ọ̀rọ̀ ní èdè tí ń gbani ní orisirísi itumò gégé bí èdè tí a ń gbé lọ. Nítorí nàà, a gbòdò ronú jinlẹ̀ gan-an láti pinnu ọ̀rọ̀ tó bá a mu jù lọ nínú èdè tí wọn ń lò láti fi sàlàyé ìpilẹ̀ṣẹ̀. Apeere ti okan ninu awon itumo ti isaju ati lowolowo ni oro Giriki baptizo ti o tumo si ribo, wo tabi wo inu omi (sinku). Se o ye ki o tumo bi immerse, tu tabi won bi? To wheho ehe me, ledogbedevome-basito le joawuna kogbidiname tonudidọ ton le gbọn lilẹdogbedevome dali, sigba ye wleawuna hogbe yoyo de, bo yi baptem, gbọn lilẹdogbedevome hogbe Gleki ton lo lile dali. Eyi gba oro tuntun laaye lati ni awon ise lowolowo ni itumo re. Nitorí nàà, idààmú àti isẹ̀lú borí idúròṣinsin.

Awon gbolohun oro idiomatic le fa awon isoro ti ko ba ni oye, fun apeere, gbolohun Geesi "fox in the hen house" ko ni nkan se pelu awon kolokolọ tabi awon ile adie ni itumo re. Eeyan le ma tie mo pe iru awon oro beje ni a ń lò nínú èdè tí wọn ń lò. BAKAN nàà, níwọn bó ti jẹ pé kò sí àyè tàbí àmì ọ̀rọ̀ inú UNCAL tàbí àwọn ìwé àfowókọ tó ń gégùn-ún, ọ̀pọ̀ létà bíi "godisnowhere" lè tùmọ̀ sí "Ọlórùn kò sí ibi kankan" tàbí "Ọlórùn wà nísinsinyí." Awon ayika-oro gbodo pinnu eyi ti o to.

Ọrọ fun itumọ ọrọ ko ẹe ẹe nitori awọn ede oriṣiriṣi ni awọn iṣesi ati awọn iṣesi oriṣiriṣi ti ko gbe sinu awọn ede miiran. Fún àpẹrẹ, 1 Kórínti 16:8-9 sọ pé: “Sùgbón èmi yòò dúró ní Èfésù tí tí di Pénítikòsì, nítorí ilẹ̀kùn nílá fún iṣẹ̀ gbígbeṣẹ̀ tí ẹ́ sílẹ̀ fún mi, ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ sí wà tí n lòdì sí mi.” (NIV).

Ọrọ fun Ọrọ: Yoo ṭesiwaju ṣugbọn ni Efesu titi di Pentikost. Ilekun fun mi ẹ́ nla ati munadoko ati awọn ọta ọpọlọpọ.

Nigba miiran awọn itumọ ọrọ gangan kii yoo ni oye ni Geṣi nitori awọn euphemisms Giriki tabi awọn afiwera. Iṣe Àwọn Aposteli 17:18 BM - Àwọn ará Epikuréi ati àwọn ará Sitoiki kan bá a sọrò. Diẹ ninu awọn beere, "Kini aṣiwere aṣiwere yii (spermologos- olugbe irugbin, olofofo tabi olofofo) n gbiyanju lati sọ?" Awọn itumọ miiran sọ; "O dabi pe o n soro nipa awọn oriṣa ajeji." Àwọn onímò ọgbón orí sọ nṁkan wònyí torí pé Pọ̀lù n sọ ihin rere nípa Jèsù, ó sì n sọ pé àwọn èyàn máa jínde.

1 Teshalónikà 4:4 BMY - Kí olúkúlùkù yín kọ láti máa ṣàkóso ara rẹ ní ọ̀nà mímò àti ọ̀lá. [skeuos, (ohun elo, ohun elo, awọn ohun elo ile, ohun elo ile) ktaomai (lati gba, gba, ti ara, gba, gba, pese, rira) en (nipa, lehin, lodi si, fere, ni, lapapo, laarin, bi, ni, saaju, laarin) hagio (iwa mimo, mimo, mimo, ọ̀lá saaju-ọ̀lá)]

Awọn ọrọ kan ni awọn itumọ oriṣiriṣi da lori ọrọ-ọrọ. Fun aṣẹ, ọrọ Giriki splachnon - ifun, ikun, ife, aanu, aanu.

Fun aṣẹ ninu Iṣe Awọn Aposteli 1:18 sọ (NIV) “Pẹlu èrè ti o ri fun iwa buburu rẹ, Judasi ra oko kan; nibẹ ni o ṣubu lulẹ, ara rẹ si ya, gbogbo ifun rẹ si tú jade” ati Filippi 1: 8 (KJV) sọ pe “Nitori Olorun ni ẹri mi, bawo ni MO ẹe nfe si gbogbo nyin ti o wa ninu ifun Jesu.”

Àwọn ọ̀mòwé akékòọ̀ Bíbélì sáà máa n gbára lé itumọ̀ ní lílo ilàna itumọ̀ gidì tí a sàtúnṣe, irú ọ̀rò àyokà, àti idílẹ̀ ọ̀rò Àlẹ́kísándíríà. Bibẹ̀kọ̀, NKJV lo idile Byzantine, iru Byzantine ati imọ-itumọ̀ ti Iyipada, ASV lo idile Alexandria tabi idile Oorun, iru Westcott-Hort ati imọ-itumọ̀ ti Iyipada ati NIV lo idile Alexandria tabi Oorun Iwo-oorun, Iru Westcott-Hort ati ilana Ibaṣepọ̀ Yiyi. Itumọ̀ Isogba Isogba Yiyi jẹ̀ koko-ọ̀rọ̀ diẹ̀ sii o si ni itara si itumọ̀-ọ̀rọ̀, nitorina ni a ro pe ko ni igbẹ̀kẹ̀le.

Awọn Itumọ̀ Ibeṣe

Àwọn atumọ̀ èdè àkókó bèrè pẹ̀lú àwọn iwé àfowókọ̀ diẹ̀, àjàkù, àti àwọn iwé “Àwọn Bàbá Àpósítélì” àti “Àwọn Bàbá Sòòṣì” ijímìjì gégé bí wón ẹ́ n fa ọ̀rò yọ̀ látinú àwọn iwé àpósítélì. Awọn ọ̀dun nigbamii wiwa ti ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ awọn iwe afikun yori si titun ati ilosiwaju ọ̀rọ̀ Giriki eyiti o ẹ́ alaye diẹ̀ ninu awọn ọ̀rọ̀ tabi awọn ọ̀rọ̀ ariyanjìyan lakoko ti o n gbe awọn iyemeji dide nipa awọn miiran.

Àwọn itumọ̀ Májẹ̀mú Tuntun ní ibèrèpèpè lè fúnni ní ijìnlẹ̀ ọ̀ye pàtàkì sí àwọn iwé àfowókọ̀ Gírìkì tí ó wà ní ìsàlẹ̀ èyí tí a ti túmò wón. 13

Odun 180 AD. Àwọn itumọ̀ Májẹ̀mú Tuntun láti Gírìkì sí èdè Látin, Síríákì, àti àwọn èyà Coptic bèrè.

Qdun 195 AD Oruko itumọ akọkọ ti Lailai ati Majemu Titun si Latin ni a pe ni Latin Laelae. Awọn Majemu Mejeeji ti a ti tumọ lati Giriki ko si si awọn ẹda kankan loni. Awọn apakan ti Latin atijo ni a ri ni ninu awọn agbaso nipase baba ijo Tertullian, ti o ngbe ni ayika 160-220 AD ni Ariwa Afirika ti o ko awọn iwe adehun lori ẹko ẹko.

Qdun 300 ADSíriákí Láéláé jẹ itumọ Majemú Tuntun láti Gírííkí sí Síriákí [odè Àmènià kan tí ó seé se fún àwọn ará Ásírià Maronite àti ará Kálídià.(rd)].

Qdun 300 AD Awọn ẹya Coptic: Coptic ni a so ni awọn oriṣi merin ni Egipti. Wọn tumọ Bibeli sí ọkòòkan àwọn èdè ibílẹ̀ méré̀n yí.

Qdun 380 AD Atijo Latin ti a tun pe ni Italia ni a ka pe ko ni igbẹkẹle. "Nibẹẹ ni akoko yii oṣoṣo awọn itumọ ti o yatọ si ara wọn, ko si si ẹniti o ni aṣe aṣe ti o le se afile ti o ba je dandan. O je akiyesi ipo rudurudu ti awọn itumọ ti o wa, pelu awọn iyatọ ati awọn iyatọ wọn, eyiti o gbe [Pope] Damasus lati fi aṣe fun Jerome si iṣe re ati Jerome lati se. " 14

"Oṣoṣo awọn oṣogbon gbagbo pe gbogbo awọn Majemu Titun ni akọkọ ti a ko ni Giriki. Awọn aṣa atowodowo akọkọ meta ni a npe ni igba miiran ni iru-orọ ti Iwo-Oorun, iru orọ Alexandria, ati Byzantine text-type. Papo wọn ni oṣoṣo awọn iwe afowoko Majemu Titun. Awọn ẹya atijo tun wa ni awọn ede miiran, eyiti o se pataki julọ ni Siriac (pelu awọn iḥinrere ti Latin) Veshittath (pelu awọn iḥinrere ti Latin) Veshittath. Latina ati Vulgate).

"Awọn oṣogbon diẹ gbagbo ni akọkọ ti Aramaic - pe awọn apakan ti Majemu Titun Giriki je itumọ ti atileba ti Aramaic, ni pato Iḥinrere ti Matteu. Ninu awọn wonyi, nomba kekere kan gba Siriac Peshitta gegebi o se afihan atileba, lakoko ti o poju julọ gba ona ti o se pataki julọ lati se atunse orọ atileba. "

“Láàárín òrúndún kerin, èdè Látìn bèrè sí rópò Gírííkí gégé bí èdè tí ó wópò. Ọpò àwọn ìtumò èdè Látìn, tí kò péye, tí wón n tòn kálẹ̀.

Latin Vulgate

"Pope Damasus yan iṣe naa fun Jerome, oludamoran ẹko ẹko ẹko re ati boya okunrin ti o ko ẹko julọ ni akoko naa. Itumọ Jerome, ti a npe ni Latin Vulgate (itumọ ti o wopo tabi ti o wopo) di Bibeli ti Aringbungbun ogoro."

Jerome je akékòò, ó sì nífèé sí onímò oṣogbon orí-ijìnlẹ̀ ẹkọ̀ isìn Origen, ẹni tí, bí ó tilẹ̀ jẹ̀ pé ó gba agbára ní Ìwò Oòrùn, gbogbo èniyàn kò tẹwọ̀ gbà gégé bí onígbàgbó.

Ìtumò èdè Látìn Àtíjọ, tàbí Italá, tí Jerome yòò sàtúnṣe, tí a dá sílẹ̀ séyìn ní òrúndún kejì, kò pé ju 157 AD, nígbà tí a tumọ̀ Majemú Tuntun rẹ̀ láti inú àwọn iwé afowoko Gírííkí ti àkókò yẹ̀. Pupo julọ awọn ẹda re tun se deede ni akọkọ pelu orọ ibile ti Oorun. Sugbon oṣoṣo ti jiya ibaje ati pe o dabi awọn iwe afowoko Giriki ti aṣa atowodowo Eusebio-Origen, ti o ni ipa nipase ati apakan apakan ti o sajoṣo eke ati paapaa awọn ibaje keferi ologbele ti o ti gbile ni ibere bi 200 AD Ati Jerome nife lati se atunyewo ni ojurerere ti awọn wonyi ati aisedeede imo-jinle re ju pelu ojurerere ti awọn iwe Italic atijo tabi oṣoṣo Itala. Ati pe, bi o tilẹ je pe o ti sayewo ni apakan nipase awọn oṣogbon diẹ ti o lagbara ni Iwo-Oorun ti o sipaya re ati awọn iwe afowoko ti Greek ti o baje ti o fi

fun ni pataki, abajade je sibesibe pe ni akoko ti akoko "Origenism ti kun ijo Catholic nipase Jerome, baba ti Kristieniti Latin."

Vulgate Latin di Bibeli ti Soosi Iwo-Oorun titi di igba ti Atunbe Alatenumo ni awon odun 1500. O n ba a lo lati je itumole alase ti Soosi Roman Katoliki titi di oni oloni.

Bi awon ogoron odun ti koja Latin di ede ti awon ti o ko oko sugbon kii se ede ti opolopo eniyan so. Bibeli yoo wa ni ka ni Latin sugbon awon ope eniyan ko le loye re. "Atejade Majemu Titun ti akoko ti Majemu Titun ni Giriki han ni 1516 lati inu iwe iroyin Froben. Desiderius Erasmus se akopo re lori ipile awon iwe afowoko Giriki die ti o sese se, gbogbo asa atowodowo Byzantine, [awon iwe afowoko marun tabi mefa nikan ti o pe ti o ti ibasepo lati kewa si odun ketala, awon iwe afowoko ti orundun ketala, eyiti a ka si awon iwe afowoko ti o ti koja tele (orsal) titumole latinu awon eya Vulgate ti ko ni oro Giriki fun un, o se awon eda oro naa ni merin leyin naa, Erasmus je elasin Roman Katoliki kan, sugbon ife re fun asa atowodowo ti o soju ninu oro Giriki Byzantine nigba yen ju pe ninu Vulgate Latin naa mu ki awon alase Soosi re fi i fura.

Textus Receptus

"Atejade akoko pelu awon ohun elo to se pataki (awon kika iyato ninu awon iwe afowoko) ni a se nipase itewe Robert Estienne ti Paris ni odun 1550. Iru oro ti a tejade ninu eda yii ati ninu awon ti Erasmus ni a mo ni Textus Receptus (Latin fun 'oro ti a gba'), oruko ti a fun ni ni eda Elzevier ti 1633 ti o gba oro naa 'omnucni 1633', ('Gbogbo eniyan lo ti ri gba nisinsinyi').

"Awari ti awon afowoko agbalagba, bii Consux Manius ati Vctorius ti o je pataki lati se atunyewo akoko lati ko oko papyrus awon idada ti ibasepo ni die ninu awon oro lati laarin awon odun die ti akopo ti awon iwe Majemu Titun O je lori ipile awon wonyi pe o fere to gbogbo awon itumole ode oni tabi awon atunyewo ti awon itumole ti atijo ti se, fun die sii ju ogoron-un odun kan, bi o tile je pe die ninu awon eniyan, ni apakan ti isooto si awon itumole ti akoko Atunse Alatenumo, tun feran Textus Receptus tabi iru 'Byzantine Pupole Oro'.

Awon itumole Bibeli ijimiji miran wa lede Armenian, Georgian, ati Ethiopic, Slavic, ati Gotik." Laarin orundun kerinla ati ikeedogun, Soosi Roman Katoliki tile faye gba itejade won gega bi Ile Oba Ggesi ti se.

Itumole Si Ede ti Okunrin ti o wopo

Itumole Bibeli akoko ni Yurope wa si ede Ggesi lodun 1382.

1382 AD - Wycliffe

Ledogbedevome Biblu Glensigbe ton tintan yin bibasi son Vulgate Latin ton me gbon John Wycliffe po hodoto eton le po dali. O ran awon oniwaasu arinrin-ajo, Lollards, jakedado ile Ggesi ti o mu iyipada tegbotigaga temi lowo." 34 Ise Wycliffe je 200 odun si i saaju ti Luther tabi Tyndale. Gbogbo ise Wycliffe ni won da lebi ni Igbimole Florence ni 1415.

1408 Igbimo Oxford

Igbimole yii fofin de awon itumole Bibeli si ede ibile ayafi ti awon alase Soosi ba fowo si i.

1454-1456 - Guttenburg

Wiwọlẹ si Bibeli ti pọ si ni iyalẹnu nipasẹ iṣelọpọ ti Guttenburg ti ẹrọ tite.

1525 – Bibeli Tyndale

Lẹdogbedevome Malẹnu Yoyo Tọn Glẹnsigbe Tyndale tọn yin bibasi sọn kandai Glẹki tọn Erasmus tọn mọ bo yin yiyijlẹdo Vulgate tọn go. Lódún 1536, wọn pa Tyndale.

1534 – Bibeli Luther

Ní àkókò yìí, Luther ti tùmọ odindi Bíbẹ̀lì sí èdè Jámáńì (ó parí Májẹ̀mú Tuntun lákòòkọ). Wọn tẹ ẹ̀dà kan jáde ní 1541 ní Wittenberg. Ni titumọ Majemu Lailai, Luther yọ Apocrypha kuro ninu iwe mimọ. Ó tún yan àwọn iwé Májẹ̀mú Tuntun níye lórí ju àwọn miíràn lọ, ní rírí Jákòbù, Júúdà, Hébéru, àti Íṣipayá sí ẹnì tí ó kéré jù.

1535 Miles Coverdale

Coverdale, Bíṣọ̀bù Pùròtẹ̀sítàńtì àkòkọ ti Exeter, tẹ itumọ Bíbẹ̀lì èdè Gẹ̀ẹ̀sì rẹ jáde, èyí tí a tùmọ láti èdè Látìn àti Jámáńì.

1539 Bibeli Nla

Bakannaa mọ bi Cromwell's Bible, o jẹ Bibeli Gẹesi akọkọ ti a fun ni aṣẹ fun lilo gbogbo eniyan ni awọn ile ijọsin. Wọn tún un ṣe lódún 1561, wọn sì mò ọn sí Bíbẹ̀lì Bíṣọ̀bù nígbà yẹn.

1557 Geneva Bible

Itumọ Májẹ̀mú Tuntun kanṣoṣo tí a tẹ jáde nígbà ìṣàkòso Mary Tudor, ó ṣeṣe kí ó jẹ Bibeli Shakespeare tí ó kà, ó sì wà nínú Bibeli ìdílẹ̀ ní England tí tí di Ogun Abẹ (1642). A pin ọrọ naa si awọn eṣe fun igba akọkọ ninu eyikeyi Bibeli Gẹesi.

1610 Bibeli Catholic

Lẹdogbedevome Katoliki Glẹnsigbe tọn Malẹnu Hoho tọn yin zinzinjegbonu. Šáájú igbà yẹn, wọn ti tùmọ Májẹ̀mú Tuntun kan ní Rheims, àwọn kan sì sọ pé Ọba Jákòbù ní gbèsè náà.

Odún 1611 Oba Jákòbù

Itumọ Bíbẹ̀lì Gẹ̀ẹ̀sì tó lókikí jù lọ ni Ọba Jákòbù gbé lé e lówọ, ó sì fi Àpókírífà kún un gégé bí àfikún. “James fun awọn atumọ ni ilana ti a pinnu lati ṣe iṣeduro pe ẹya tuntun yoo ni ibamu peḷu awonecclesiologyati afihan awonepiscopalbe ti Ijọ ti England ati awọn oniwe-igbagbo ninu ohunyànalufaa [Daniell 2003, p. 438]. Àwọn òmòwé 47 ló ṣe itumọ náà, gbogbo wọn sì jẹ mẹnba Ṣọ̀ṣì England [Daniell 2003, ojú iwé. 436]. 34aNíwọn bó ti jẹ pé Ọba Jákòbù ti fún un láṣe, ó wá di mímọ sí Bíbẹ̀lì Aláṣe.

1885 tunwo Version

1901 American Standard Version

1946 Tuntun Standard Version

Èyà yìí jẹ àtúnṣo àwọn itumọ èdè Gẹ̀ẹ̀sì tẹ̀lẹ̀, tí ń fi àwọn ọ̀rọ̀ itumọ̀ ọ̀de ọ̀nì rọ̀pọ̀ èdè igbàlódé. Wọn tùmọ Apocrypha bẹ̀ lódún 1957, ẹ̀dà RSV sì ti Kátólíkì kan jáde ní 1966. New Revised Standard Version jáde ní 1998.

1978 New International Version

Ìtumò yíí, tí àwọn Ajíhínrere se tí ó sì gbára lé àwọn èdè ipilẹ̀sẹ̀ ní tààràtà, ni a parí lẹ̀yìn ohun tí ó lé ní ogún ọ̀dún ti ikẹ̀kọ̀.

Odun 1982 Titun King James Version

Kii se itumọ tuntun - o kan atunyewo ti King James Version si Geḡesi igbalode diẹ sii, nitorinaa pẹlu awọn ailagbara kanna bi KJV

1988 Titun Tuntun Standard Version

Èdà yíí tẹnu mó èdè àìdásí-tòtúntòsì akọ tàbí aya, ó sì dá igbimò kan ti Pùròtẹ̀sítàntì àti àwọn òmọ̀wé Kátólíkì, tí ó tún kan òmọ̀wé Júù kan nínú. 35

Odun 1995 Ọ̀rọ̀ Olorun si Awon Oriḡe-ede (GWT) Ọ̀RỌ̀ OLỌ̀RUN n lo ọ̀nà itumò èdè—tí ó dà bí ọ̀nà itumò tí ó gbájumò tí àwọn atumò èdè míṣònnàrí n lò jákẹ̀jádò ayé lóníí. Ní àbájáde rẹ̀, ó túbò rọ̀rùn láti kà, ó péye ní ti gidì, ó sì n sọ itumò Bíbẹ̀lì tí a pinnu ní kedere àti lónà ti èdà ju ti itumò èdè Geḡesi èyíkẹ́yí m̀ìrà̀n lọ. 36

2001 English Standard Version (ESV)

Láìdàbí ọ̀pọ̀ àwọn ọ̀rọ̀ àsoyẹ̀ ọ̀de ọ̀nì, tí n lépa ọ̀nà Ìbáńisọ̀rọ̀ Ìbáradé (DE), ESV “ń wá bí ó bá ti lè se se tó láti mú àwọn ọ̀rọ̀ pátó kan tí ó wà nínú ọ̀rọ̀ ipilẹ̀sẹ̀ àti ọ̀nà ikọ̀kọ̀ ti ara ẹ̀ni ti òh̀kọ̀wé Bíbẹ̀lì kòòkan. Idi rẹ̀, nitorina, ni lati gbejade, eḡa “ọ̀rọ̀-fun-ọ̀rọ̀” kan. Àwọn ọ̀rọ̀ inú èdè ipilẹ̀sẹ̀ tí wón lò nínú iṣẹ̀ àkànṣe náà ni àwọn iwé Masoretic fún Májẹ̀mú Láéláé, Biblia Hebraica Stuttgartensia (1983 – 2nd Ed.), àti fún Májẹ̀mú Tuntun, Májẹ̀mú Tuntun Gírííkì (1993 – 4th ed. UBS) àti Novum Testamentum Graece (Nestle/Aland – 27th ed.). Ìtumò èdè Geḡesi ti ẹ̀yà tuntun yíí jẹ̀ ifiwéra diẹ̀ sí RSV ti 1971, àfikún àwọn èròjà òmìnira ti itumò yẹ̀n. 37

Ko si itumọ pipe ti Bibeli.

- A. Awon atumọ Bibeli ko ni imisi lati ọdọ Olorun.
- B. Nikan ni atileba autographs won atileyin nipase God.
- C. Gbogbo awon eya ni awon ailagbara ati awon iyato.
- D. Awon onitumọ mu ojuṣaaju ti ara ẹni wa si itumọ won.

O jẹ iṣe ti o dara lati ka ni akọkọ lati eya kanna ṣugbọn kii se iyasoto. Ti o ba je fun apeere, o ka ni akọkọ NKJV (Iru Byzantine, Iru Byzantine, ati Itumọ ọrọ gangan) o le rii pe o wulo lati tun ka NASV (Elexandrian tabi idile Iwo-oorun, Iru Westcott-Hort, ati Itumọ ọrọ gangan tabi NIV (Alexandrian, Westcott-Hort Iru ati Yiyi Didara ni Imudara ni Imudara je rorun lati lo NIVory). Ilana itumọ ti o je koko-oro diẹ sii ti o si ni itara si sisọ-oro.

Awon ailagbara Ninu Awon itumọ

Version King James³⁸ Ní ibèrẹ̀ ọ̀rúndún ketádínlógún, ọ̀pọ̀ ijákadi isin ló n lo lówó: Kátólíkì àti àwọn Àngílíkà ..... Egbé Prelate vs. Puritans ..... Àwọn atumò èdè wònyí mú wá síbi iṣẹ̀ itumò wọn, wón sì tún oríṣíríṣi ẹ̀sìn wọn àti ẹ̀tanú wọn se. Kódà, bó ti wù kí olùtumò sọra tó, tàbí bó se jẹ̀ olóòótó tó, tó si jẹ̀ olóòótó tó, tàbí bó se máa n gbìyànjú láti jẹ̀ àfojúsùn àti ojúsáájú tó, ẹ̀tanú àti ohun tó gbà gbọ̀ sì máa nípa lóri iṣẹ̀ rẹ̀ dé iwón àyè kan. Fún àpẹ̀rẹ̀, àwọn àyókà kan nínú KJV se àfihàn ojú iwòye Calvin.

1 -- Ni Iṣe Awọn Aposteli 2:47 KJV ka pe, "Oluwa si fi kun si ijo lojoojumọ iru awọn ti o yẹ ki a gbala." Fọomu ọrọ-ise Giriki gangan nihin ni: "awọn ti a ngbala." Itumọ ọrọ ti KJV (lati "jẹ" si "yẹ ki o jẹ") ni imọlara nipasẹ awọn ojogbọn kan lati ẹ afihan awọn ẹkọ ti yiyan ati ipinnu.

2 -- Ni Gálátíà 5:17 KJV kà pé: "... kí ẹ má bàà ẹ àwọn ohun tí ẹyin fẹ." Ọrọ-ise pato yii han ninu Iṣesi Subjunctive ninu ọrọ Giriki; bayi, o jẹ kan ni àídájú gbólóhùn, ko ohun idi gbólóhùn! Itumọ rẹ ti o pe yoo jẹ, "ki ẹyin ki o ma ba ẹ..." Nipa kiko lati tumọ ni deede fọomu ọrọ-ise yii ni KJV tumọ si aini ominira ifẹ, eyiti o jẹ ẹkọ Calvin ti o lagbara miiran.

3 -- Ni Heberu 6: 6 KJV ka pe, "Bi wọn ba ṣubu." Ọrọ náà "bí" kò sí nínú ọrọ Gírííkì ipilẹṣẹ; o ti fi kun nipasẹ awọn olutumọ KJV. Awọn ọrọ gangan ka, "ati ti o ti lọ silẹ." Eyi jẹ alaye ti o daju pipe, sibẹ awọn atumọ KJV ti yi pada si ọrọ asoye. Nipa ṣiṣe o ni arosọ diẹ sii, itumọ naa ti wa ni osi pelu oluka pe alaye naa ko ẹeṣe ni dara julọ, nitorina o ẹ atilẹyin ẹkọ Calvinistic ti Aabo Ayérayé ti Onigbagbọ tabi "Lọgan Ti O Ti fipamọ, Ti fipamọ Nigbagbogbo" ("P" ninu ẹkọ ẹkọ TULIP --- Ifarada ti Awọn eniyan mimọ).

4 -- Ni Heberu 10:38 KJV ka pe, "Nisinsinyi olododo yoo yẹ nipa igbagbọ; Awọn ọrọ "eyikeyi eniyan" ti wa ni afikun si ọrọ naa. Koko-ọrọ gangan ti ọrọ-ise naa "fa pada" jẹ "eniyan olododo." Bí ó ti wù kí ó rí, àwọn ẹlẹsìn Calvin kò gbà gbọ pé "ọkúnrin olódodo" náà lè fà sẹyin lẹyin tí wón bá ti sún mó ọn, nítorí náà, ọrọ ẹṣe náà yí padà láti fi ẹkọ ẹké wón hàn dáadáa. Kika ẹṣe ti o tọ ni: "...ṣugbọn ti o ba fa sehin," pelu ọṣaju ti "o" ni "ọkúnrin olododo".

#5 --- Awọn ọna meje wa nibiti KJV ti ni gbolohun ọrọ "yi iyipada" (Ohùn Passive), nigbati awọn ọrọ-ọrọ wọnyi wa ni Ohùn Ti nṣiṣe lẹwọ. Eyi yi itumọ ọrọ-ọrọ naa pada. Dípò ẹni tí ó bá ń ẹ ẹṣe ọrọ-ise náà, ẹṣe ẹṣe náà ni a ẹ sórí ẹni náà. Awọn ẹlẹsìn Calvin gbà gbọ pé èyàn ò lè yí padà. Olukuluku naa ni a ẹ lori lati orisun ita: Ẹmi Mimọ. Nípa bẹẹ, tí Ọlórún bá yàn láti gbà ọ là, a ti gbà ọ là láika ohun tí ifẹ rẹ lè jẹ sí. Eyi ni "I" ni ẹkọ ẹkọ TULIP --- Oore-ọfẹ Ọlórún Alaipadabọ. Iṣe 3:19 jẹ aṣẹrẹ ti ifowọyi ẹkọ ti ọrọ naa.

Titun International Version³⁹ Gégé bí àwọn atúmò èdè NIV fúnra wọn ẹ jéwọ lófẹẹ, itumọ yìi kí í ẹ àìlera àti àṣiṣe rẹ. Ọkan ninu awọn ọṣoro pataki ti o dide lati inu imọ-jinlẹ ti itumọ rẹ (Dynamic Equivalence). Ipilẹṣe ọṣoro ti ọṣoro yii ni: Nigbati ẹnikan ba lọ kuro ni igbiyanju fun itumọ ọrọ gangan, ọrọ-si-ọrọ, ati dipo ti o wa lati fun ifiranṣe ti ọrọ naa, ewu nigbagbogbo wa pe awọn olutumọ le ma loye ifiranṣe yẹn ni kikun, ati nitorinaa mu aye naa lona ti ko tọ ninu itumọ wọn.

Róòmù 1:17 jẹ àṣẹrẹ pípé ti i. NIV ka, "Nitori ninu ihinrere ododo kan lati ọdọ Ọlórún ti han, ododo kan ti o wa nipa igbagbọ lati akọkọ de ikẹhin." Irú ariwo àwọn aráálú bẹẹ lórí itumọ yìi débi pé àwọn atúmò èdè náà rí i pé ó ọn dandan láti fi "látínú ìgbàgbọ sí ìgbàgbọ" ní ti gidì sí àlàyé isàlẹ kan nínú àwọn itẹjádẹ wón tí ó tẹ lẹ e.

1 -- Efesu 1:13 fi irisi silẹ ninu ọkan ọpọlọpọ pe ẹnikan "ti wa ninu Kristi" ni aaye ti o gbọ "Ọrọ otitọ," ati pe lehinna a fi edidi di pelu Ẹmi Mimọ nigbati o gbagbọ. Ọrọ ti o wa nihin jẹ lailoriire pupọ ati pe dajudaju o tumọ si ẹkọ ti igbala nipasẹ igbagbọ nikan, eyiti o jẹ ilodi taara ti iru awọn ọrọ bi Gal. 3:27 àti Iṣe 2:38 .

2 --- Orin Dafidi 51: 5 jẹ boya oṣan ninu awọn ọrọ ti a ti soṣintoto julọ ninu NIV: "Nitooto emi ti jẹ eṣe lati ibimo, eṣe lati igba ti iya mi ti loyun mi." Eyi dabi ẹni pe o kọni ni kedere ẹko eke ti "eṣe ti a jogun" (tabi "eṣe ipileṣe"), eyiti o ti ṣamona iru awọn iṣe eke bii baptisi awọn omode.

3 --- Romu 10:10 ninu NIV ka pe, "Nitori oṣan re ni o fi gbagbo ti a si da o lare, ati pe ẹni re ni o fi jẹwo ti o si ni igbala." Pupọ bii #1 loke, eyi dabi pe o tumo idalare ati igbala ni aaye ti igbagbo ti o jẹwo, yato si igboran. Ni aaye ti otito, ọrọ-ọrọ naa "je" ko si ninu ọrọ Giriki nibi; kuku jẹ asotele eis eyiti o tumo si "si." Bakan naa, nipa kikiye si ayika ọrọ awọn eṣe to yi i ka, ẹni kan yo ri i kedere pe awọn ọrọ iṣe to soro nipa igbala ti a ko si ko itiju ba won je ohun to ma sele loju iwaju. Gbogbo eyi fihan gbangba pe awọn nkan wonyi ni ifojusona nipase ijewo ati igbagbo / igbagbo, ati pe ko ti gba tele.

#4 -- 1 Korinti 13:10 ninu NIV ka pe, "Ṣugbon nigbati pipe ba de, aipe a pare." Itumo oro gangan yii so pe, "Ṣugbon nigbati eyi ti o pe ba de" tabi "nigbati ohun pipe ba de." Oro naa "pipe" ti a lo ninu NIV ni imoran nipase opolopo lati wa ni gbogbogbo ati ti kii se pato, ati pe o ti si ilekun fun itumo pe akoko awọn iṣe iyanu ati awọn ahon ko ti koja.

#5 --- Nigba miiran awọn akosile eṣe le je idi ti rudurudu si oluka ti eya kan pato. Eyi ri be ni nu alaye isale kan si 1 Timoti 3:11 . Pelu itokasi si awọn diakoni, Paulu kowe pe, "awọn aya won ni lati je ..." Ni akosile eṣe, NIV so pe, "Tabi: 'awọn diakonisi. Lati fi han ninu alaye isale kan pe Poulu ni toka si awọn diakoni ninu eṣe Iwe Mimọ yi, dipo awọn aya awọn diakoni, o sini lonan gan-an loju onkawe.

Bibeli Alaaye ⁴⁰

Gege bi isapa eyikeyi lati owo eniyan lasan, ise yi kun fun awon kudi-kudie ati asise ti ni tanmole. Saaju lilo Bibeli Living (tabi eyikeyi ikede, fun oran yen), enikan ye ki o mo awon agbegbe ti isoro wonyi.

1 --- Kenneth Taylor je asaaju-isaaju, ati pe niwon igba ti LB se afihan awon igbagbo tire (gegebi oun tikaare jowo), o ni opolopo awon asoye premillennial ti o han gbangba. Fun apeere, shakiyesi atele naa: [Eyokan nikan ti o wa ninu iwadi yii]

Timoti Keji 4:1-16 BM - Nitori naa, mo be o niwaju Olurun ati niwaju Kristi Jesu, ẹni ti yo se idajo awon alaye ati oku nigba ti o ba farahan lati gbé ijoba re kale." - Biblics Igbagbo awon alakoso egberun odun ni pe Oluwa ko ti fi idi ijoba Re mulu. Ijo je "ironu leyin-oro," iwon igba die titi di igba ti Kristi yo fi pada si aye lati gbé ijoba Re kale, nigba ti yo joba ni Jerusalemu fun 1000 odun.

#2 --- Bibeli Alaaye gbe eko ti eṣe ipileṣe laruge. Psalm 51:5, fun apeere, ni o ni awon kanna isoro bi ni NIV. LB naa ka, "Ṣugbon a bi mi ni eṣe, beni, lati akoko ti iya mi ti loyun mi." Ni Efesu 2: 3 o ni Paulu wipe, "Awa ti bere buburu, ti a ti bi pelu ibi, ati ki o wa labẹ ibinu Olurun gege bi gbogbo eniyan."

#3 --- Eko ti "igbagbo nikan" ni igbega ninu Bibeli Alaaye. Romu 4:12 ka pe, "Abrahamu ri ojurerere lodu Olurun nipa igbagbo nikanoso." Pondohlan ehe ma sogan yin kondopome he

Jakobu 2:21-24 . Igbagbo yii ninu igbala nipase igbagbo nikan ti mu u lati se itumo Kolosse 1:23 lona ti o tele: "... ipo kansoso ni pe ki iwo ki o gba Otito gbo ni kikun."

4 -- Ni Marku 1: 4 baptisi ti se apejuwe ninu LB gegebi "ipolongo ni gbangba ti ipinnu won lati yi ehin won pada si ese," dipo sisopere o je fun "dariji awon ese," gegebi oro atileba ti se. "Omi" ti Johannu 3:5 ni a tumo ni alaye isale kan ni ona yii: "Awon kan ro pe eyi tumosi iribomi ninu omi." Itumo gangan, o so, ni pe o toka si "ilana deede ti a se akiyesi ni gbogbo ibimo eniyan" (ie, awon omi inu amniotic). Ninu 1 Peteru 3:21 Taylor ko pe, "Ninu baptisi, a fihan pe a ti ni igbala." Eyi tumo si pe a ti ni igbala tele ati pe a sese se iribomi lati safihan re.

5 -- Ni 1 Korinti 6:12 Bibeli Alaaye ka, "Mo le se ohunkohun ti mo fe lati se bi Kristi ko ba so rara." Martin Luther tun muduro "A le se ohunkohun ti Bibeli ko ni ewo." Oun ati Zwingli jiyari lori oro yii kikan.

New American Standard Bible ⁴¹

#1 --- Diu ninu awon lero pe NASB se afihan ife-isaaju odun ni diu ninu awon aye ti Iwe Mimo. Bi apeere: Aisaya 2:2 ati Mika 4:1 ka pe: "Wayi o, yoosi selo pe ni awon ojo ikeyin, oko ile Jehofa ni a odo fidire mulere gegebi bi olori awon oko nla, a o si gbe e ga ju awon oko keekeke lo, gbogbo orile-ede yoosi ro wa sibi re." Oro naa "bi" kii se gangan ninu oro naa; o je oro "lori" (eyiti NASB jawo ni akosile ese ni awon aye mejeeji). Diu ninu awon ti ka eyi bi afihan ojusaaju isaaju.

Ni afikun, nigba ti oro naa "eda eniyan" (ti o tumo si "iran eniyan kan") ba farahan, NASB yo sababa maan ni fi itumo miran ti "eya" sinu alaye isale kan. Maaku 13:30 ka pe, "Lodoto ni mo wi fun yin, iran yi ki yoosi kora lo titi gbogbo nkan wonyi yoosi fi se." Itumo alaye isale ni pe eya Juu ni a ti pinna nihin-in gan-an.

[AKIYESI: Eniyan ye ki o sora nigbagbogbo fun awon akosile ala ati awon kika miiran.

Botilejepe opolopo ninu awon wonyi dara, won kii se igbekele patapata. Ranti pe iwonyi je awon imoran ati awon oye ti awon okunrin asiwere lasan, ati pe botilejepe won le je deede 99 ninu awon akoko 100, "ala ti asise" nigbagbogbo wa.

#2 --- Gegebi opolopo awon itumo ati awon eya ti Bibeli, NASB ti sibu sinu okun wiwa lati tumo, dipo itumo, 1 Korinti 7: 36-38. Won ti fi oro naa "omobinrin" kun oro naa "wundia," ni tipa be se igbagbo won pe ayoka naan toka si ajose baba ati omobinrin. Iyin won ni pe, won ti fi oro naa "omobinrin" si ede ikowe, eyi si fi han pe oro yi ko si ninu oro ipilese, sugbon pe awon atumo ede ti fi kun un. Apeere miiran ti itumo dipo itumo ni a rii ni 1 Korinti 2:13 ... "pipa awon ero emi po pelu awon oro emi." Leekansi, NASB nlo awon italics lati safihan awon oro ti o ti safikun si oro naa. Bo tilo je pe oye won nipa awon ayoka wonyi lo je otito, sibesibe won je awon itumo, ki si se rirurun, ti a ko soro lori awon itumo. Eyi je ki o ni asoye ju itumo lo.

#3 --- Awon igba miiran wa nigbati oro Giriki tabi gbolohun oro le ni itumo ju okan lo. NASB ti je ki eyi kere si nigba miiran nipa titumo oro Giriki kan pato pelu oro Geesi kan kan. Gegebi fifi oro Giriiki kan so so soro pelu oniruru oro Geesi to po lo fa idarudapo (gegebi o ti wa ninu KJV), be naan ni alisi orisirisi nkan kan lo je ohun to fa idarudapo ninu awon oran kan. Fun apeere oro naa "sarx" ni a tumo nigbagbogbo si "eran-ara" ninu NASB, botilejepe Paulu ninu awon kiko re lo oro yii ni awon ona orisirisi orisirisi. Ni Romu 3:20 ati 4:1, a lo lati toka si ara ti

ara. Ni Romu 8:4, sibesibe, o lo lati se afihan ijoko awon ifekufe ese (ie, eda ti ara ju ti ara ti ara). Nipa yiyan awon oro orisirisi, o kan le se afihan iyato yii dara julo.

#4 --- Awon isele miiran wa nibiti NASB yoo se awon oro Giriki meji ti o yato pelu oro Geesi kan, nitorinaa o seda idamu. Bi apeere: Ore naa "parun" fara han ninu Matus 5:17 ("E ma se ro pe mo wa lati pa Ofin tabi awon Wolu run; emi ko wa lati pa a run, bi ko se lati mu un se") ati Efesu 2:15 ("...nipa fifi isota kuro ninu eran ara Re, eyi ti i se Ofin awon ase ti o wa ninu awon ilana..."). Iwonyi je awon oro Giriki meji ti o yato, sugbon iyato yii sonu lori oluka nipa lilo oro Geesi kan sošo. Aisi iyato yii tun ti mu ki awon kan daba a pe awon ese mejjeji yii tako ara won ni ti gidi, nigba ti won ko ba se be.

Iru isoro kan naa waye ninu KJV ninu Galatia 6:2, 5 nibi ti a ti lo ore naa "eru" ninu awon ese mejjeji ("E ma ru eru ara yin leni kini-keji" ..... "Olukulu ni yo ru eru tire). Iwonyi je awon oro Giriki meji ti o yato. NIV ati NASB, ati awon itumo miiran, ti se atunse eyi nipa titumo oro akoko bi "eru" ati oro keji bi "eru." NASB, bii opolopo awon itumo, tun kuna lati se iyato ninu Johannu 21:15-17 laarin awon oro "agapao" ati "phileo," mejjeji ti won farahan ninu oro naa. O tumo awon ore mejjeji si "ife," ati pe ni sese be, onkawe padanu itumo tooto ti pasipaa rotaki yii laarin Jesu ati Peteru.

5 --- NASB ko se deede ni lilo re ti "awon oro-oruko KJV" dipo awon ti Amerika 20-odunrun. Awon ore aropo oruko bii "Iwo," "Te," "Iwo," ati "Te" wa ninu Saamu, ninu adura, tabi nigbakuugba ti eni kan n ba Olurun soro. Sibesibe, awon wonyi ti wa ni silu ni opolopo ninu oro fun awon die wopo "iwo" ati "re." Nipa titesiwaju lilo awon fomu igbalode wonyi ni awon ibi kan ninu Bibeli, NASB n ba aronjinle naa lo pe awon ore wonyi je "olorun" lona kan naa, nigba ti ni tooto, iru iyato be ninu awon ore aropo oruko ko ti i se ninu Heberu tabi Giriiki ipilese... tabi paapa ninu KJV, fun oran naa!

Itumo Ayé Tuntun ⁴²

#1 --- Awon Eleri Jehofa se pe Olurun ti da orisirisi majemu tabi majemu fun awon eyan Re. Nipa be, won tako ero majemu "ogbo" kan (majemu) ati "tuntun" kan. Ore oko won si wa ninu awon iwe ti a n pe ni "Majemu Laelae," fun idi rirurun naa pe won ko gba gbode pe a ti fi majemu tuntun ropo (tabi mu imuse) re. Fun idi eyi, won ko lati pe awon apakan meji ti Bibeli je "Majemu Laelae" ati "Majemu Titun" naa. Kaka be, won pe won ni "Iwe Mimode Ledé Heberu ati Aramaiiki" ati "Iwe Mimode Kristeni Ledé Giriiki." O je iyanilenu lati se akiyesi, sibesibe, pe won ti kuna lati wa ni ibamu ni iduro yii paapaa ninu itumo tiwon. Ni 2 Korinti 3:14 NWT soro nipa "kika majemu atijo." "Majemu Tuntun" ati "majemu isaaju" mejjeji farahan ninu Heberu 9:15 ati pe "alarina majemu titun kan" farahan ni Heberu 12:24, kiki lati fa awon apeere die jade.

#2 --- Bi o tile je pe awon Eleri Jehofa gba pe ore naa "Jehofa" je pipe ti Tetragrammaton lo lona ti ko to (ti o tumo si "nini leta merin" – itokasi YHWH), sibe won tenu mo on pe oruko Olurun tooto niyi ati pe o gbode lo o ni pato.

Bi won se n tenu mo on pe a ti "fi Iwe Mimode ipilese" ni ti oruko Olurun, oruko naa "Jehofa" nikan ni won lo ninu OT ati NT. "YHWH" sawuhia whla 6828 to OTlin me, sigba to NWT me hogbe lo "Jehovah" sawuhia 6973 (nujijo 145 devo le). "YHWH" ma sawuhia pon gbede to NT, sigba NWT yi "Jehovah" zan whla 237 to NT.

AKIYESI -- Wón rọ Johannu 17:6, 26 geḡbi bi idalare wọn fun fifi tẹnumọ pupọpupọ lori oruko yii pe: “Mo ti fi oruko rẹ han fun awọn ọkunrin ti iwọ ti fi fun mi lati inu ayé wá.” ..... “Emi si ti sọ oruko rẹ fun wọn, emi o si sọ ọ” (KJV). “Orúko” yii ni wón gbà pé “Jèhófà” ni.

#3 --- Nipa imọran ti Metalọkan, Awọn Èléríí Jehofa ko gbagbo pe Èmi Mímọ jẹ eniyan/ẹda. Ninu awọn akọsilẹ wọn, eyiti o farahan ni opin NWT, wọn ko pe, “Èmi mímọ kii ẹ eniyan ni orun pẹlu Ọlórún ati Kristi” ..... “ipa aṣiṣe ni, kii ẹ eniyan.” Geḡbi abajade igbagbo wọn pe o kan jẹ “agbara lati ọdọ Ọlórún,” kii ẹ ẹda atọrunwa, awọn ọrọ “ẹmi mímọ” ko jẹ pataki rara ni NWT.

#4 --- Àwọn Èléríí Jèhófà náà kò gba Ọlórún Jèsù Kristi gbó. Wón n kóni pé “a dá omọ Ọlórún, Jèhófà nikan ló si ti wà tẹlẹ.” Wón tún kòwé pé, “Omọ relẹ sí Baba sáájú àti lẹyin wá sí ayé.” Ọlórún àti Kristi jẹ “òkan” kan soṣo ní ti àwọn ọkọ àti aya tí a sọ pé ó jẹ “òkan.” Wón wa “nigbagbogbo ni ibamu pipe,” ṣugbón dajudaju ko dọgba! Igbagbo yii ti rii ọna rẹ sinu NWT ni awọn aye pupọ.

Ni Kolosse 1:16-17 ọrọ naa “miiran” ni a ti fi kun ọrọ naa ni apapọ igba merrin lati tumọ si pe Jesu jẹ ọkan ninu ọpọlọpọ awọn “awọn ohun miiran” ti a ẹda.

Ni Titu 2:13 NWT ka pe, “a duro de ireti ayo ati ifihan ologo ti Ọlórún nla ati ti Olugbala wa, Kristi Jesu.” 2 Pétérù 1:1 kà pé, “òdodo Ọlórún wa àti Jèsù Kristi Olùgbàlà.” Nínú àwọn ẹṣe méjèjèì yíí, a ti fi ọ̀rọ̀-ẹ̀kọ̀ pátó “iyen” kún ọ̀rọ̀ náà láti mú iyatọ láàárín Ọlórún àti Jèsù. Ni aaye ti o daju, ọrọ gangan soro nipa Jesu geḡbi “Ọlórún ati Olugbala wa.” Awọn Èléríí Jehofa ko gbagbo pe Jesu ni ẹni isaaju, ati nitorinaa wa lati ẹ iyatọ laarin awọn mejejeji.

Johannu 1:1 ka, ninu NWT, “Ni atetekose Ọrọ wà, Ọrọ si wà pẹlu Ọlórún, Ọrọ na si jẹ ọlórún.” Vs. 14 sọ pé Jèsù “kún fún inu rere àilétòṣí àti òtítító.” Eyi ko ẹko pipọ; Jèsù àti Ọlórún kì í ẹ ọkan, ṣugbón “ọlórún kan” lásán ni Jèsù jẹ, ẹni tí Ọlórún (Jèhófà) ti fi ojú rere àilétòṣí hàn sí!!

5 --- Ninu NWT “agbelebu” ni a toka si bi “igi oró” (Matteu 10:38; 27:32), ati pe dipo ki a “kàn a mọ agbelebu” lori rẹ, NWT sọ pe a “ko Jesu mọgi” lori igi (Luku 23:21 ... “Nigbana ni wọn bere si kigbe, wipe, Kàn án mọgi!”)

Comments on Miiran Bibeli⁴³

Bibeli Amerika Tuntun

Lati Giriki atilẹba (NT); atunyewò ti confraternity version (da lori Latin Vulgate) ni OT. Ìgbimò Kátólíkí bá àwọn Pùròtèsítàntì sòrò ní àwọn ipẹle ikẹyin. Konsafetifu diẹ sii ju JB ṣugbón awọn ifihan si awọn apakan ati si awọn iwe koḡkan jẹ “iwonwon lawo ni ohun orin” (Kubo ati Specht, p. 164). Ọna kika yatọ pẹlu olutejade.

Bibeli Mímó ní Èdè Yorùbá Òde Òní Atijo Majemu

Lati atilẹba. NT nipasẹ ọkunrin kan, ti a fowosi nipasẹ igbimọ kan. Eleto ni pataki ni Geḡsi - bi - keji - awọn olugbo ede ati awọn ti o ni eto ẹko deede. Ẹ aseyori ibi-afede rẹ daradara - kika

pupọ, ọna kika to dara. Tumọ awọn ipadaki daradara şugbọn kii şe igbẹkẹle fun ikekọ jinle ti o ba lo funrarare.

Bibeli English Tuntun

Lati atilẹba nipase ohun interdenominational British igbimo. Ara iwe kika ti o wuyi, kika pupọ şugbọn pelu adun Ilu Geęsi ototo ati idiom. O tayo fun ti kii-ijo. Ilokuro lati inu oro ipileşe ati ominira pupọju ninu awọn itumọ kan je ki o je alailewu bi Bibeli ikekọ.

Itumọ JB Phillips

Lati atilẹba şugbọn pato asoye nipase JB Phillips, omowe Giriki ti o peye. Die e sii ju eyikeyi miiran, mu ki awọn Bibeli "gbe" fun educated tabi mookomooka eniyan, biotilejepe ni British ikosile. Ko ka bi itumọ. Mu ijnlẹ oye tuntun wa ati oye eyi ti o ye, bibekọ, je ayewo pelu awọn itumọ gidi pupọ sii ati nipa iwadii jinle. O tayo fun eni ti o ko eko, ti ko ni ijo ati Onigbagbo ti o ronu.

Bibeli Amugbadun

Amplified Bible se lati awọn atilẹba. Beni itumọ otito tabi itoka. Iru ikede yii n fun awọn oluka ti o see se awọn itumọ tabi awọn itumọ ati pe o le se iranlowo fun ikekọ tabi oye jinle. Sibesibe, awọn olumulo gbodo mo pe onkowe atilẹba ni itumọ kan ni lokan, ti pinnu nipase oro-oro ati lilo ni ede yen, kii se ife ti ara eni tabi ife. A ko gbodo paarọ awọn eya wonyi fun ikekọ jinle ti o ni iduro.”

Itumọ Oro Olorun44GWT je okan lara iye awọn itumọ Bibeli tuntun ti n po si i ti o n lo ona itumọ kan ti o koja ete itumọ mimọ (gangan), eyi ti o le yori si awọn oro ti o soro, ti a ko loye ti o si mu itumọ kan jade ti o tun n tumọ Iwe Mimọ. O jiyani pe ilana yii je pelu eewu, nitori pe aye naa le je itumọ ti ko to.

O ye ki awọn ailera die to wa ninu awọn itumọ ta a menu kan loko yi tubo ma wu e lati je alapan ninu ikekọ Bibeli re. Sayewo ayika oro ayoka naa ki o si wadii boyá o ba ese Iwe Mimọ miiran mu. Ka awọn itumọ lati orisirisi awọn idile Giriki ati oro ati nibiti iyato ba wa pinnu eyiti o fere se afihan idi ti ede atilẹba.

Lakotan ati Ipari

Iwadi yii ti se idanimọ awọn isoro ninu titumọ awọn ede atijo si awọn ede ti eniyan lasan. O ye ki o se kedere pe awọn omowe akekojinle wonyen ni imo nlanla nipa awọn ede igbaani. Awọn ti won fi emi won lele ki gbogbo eniyan le lanfaani lati ka ati lati mo oro Olorun se iyasimimọ gidigidi. A je gbese nla fun won. Lori akoko awọn ede yipada ati oye wa ti awọn oro, awọn gbolohun oro ati awọn idiomu ti awọn ede atijo wonyi ti ni ilosiwaju. Sisawari nombá ti n po si nigbagbogbo ti awọn iwe afowoko, awọn ikowe ati awọn ajeku ti 30 mejeje ti ile aye ati awọn iwe mimọ die ninu eyiti o saju awọn eda wa akoko se iranlowo pupọ lati mu oye wa po si nipa awọn idiomu ti ede kan. Awọn iwadii tuntun wonyi nilo ibawi oro pupọ bi gbogbo awọn ti o ti koja.

Gbogbo awọn itumọ han lati ni die ninu awọn asise itumọ nitori aini imo tabi ojuşaju ti ara eni. Nitori naa, lati yera fun didi idokun si ojusaaju elomiran, eni kan gbodo ka ki o si kekọ lati inu awọn Bibeli ti a tumọ lati ododo awọn idile oro ototo, iru oro oro, ati awọn abá ero ori ati awọn

òná ìtúmò tí ó yàtò síra pèlú ìtúmò díè gégé bí ó ti wúlò láti mú ìhìn-ìṣẹ̀ ipilẹ̀ṣẹ̀ wá. Itumo nipase igbimo ti awon omowe ti o ni ipile ati awon igbagbo ti o yato ye ki o je ayanfe ju awon itumo nipase awon eniyan koakan nitori awon igbimo so lati se aisedeede awon aisedeede ti ara eni, sugbon awon igbimo ti o ni awon okunrin lati ipilese kanna yato die si awon atumo koakan.

ÑJÉ gbogbo wa lè tùmò Bíbéli bakan náà?

Òkan lára àwọn ohun ìjà tó lágbára jù lọ tí Sátàni n ló láti fi dí ìhìn rere Jésù àti ìtánkálẹ̀ ìjòba rẹ̀ jẹ́, ó dájú pé ipínýà ni. Nigbatí awọn alaigbagbo wo ijo ti Oluwa wa Jesu Kristi ti o yapa, won duro ati pe won se eleya, "Kilode ti a fi gbagbo ohun ti awon eniyan n gbiyanju lati so fun wa? Lehinna, won ko le ba ara won po. Nitórí náà, àwọn oníyéméjì náà n bá a lọ pé, “Èsìn Kristeni gbòdò jẹ isin aláìlera. Bí etí yín bá ti sí, ẹ ti gbó irú àwọn àwáwí bẹ̀—wón sì jẹ àwáwí—nitórí àìṣàyèwò ohun tí Ìwé Mímò ní nípa èsìn Kristeni àti nípa Jésù. Sùgbón wón sì n ta àwa tí a jẹ onígbagbò lókàn nitórí pé, ẹ rí i, òpò òtító wà nibè.

Ni gbogbo agbaye, awa ti a nwoju si Jesu Kristi gege bi Oluwa ati Olugbala, a ti pinya. A ko gba. Nígbà míí, a máa n fòrò sáábé ahún sọ, a sì sáábà máa n jà nípa àwọn òrán èsìn àti nípa àwọn nnkan tẹmí. Bí o bá topase ipínýà yẹn lónà jínjín sáyìn sí gbòngbò rẹ̀, o padà sí òtító tí ó rorùn jù lọ pé ní ti tòótó, a kò lè fohùn sòkan nípa Bíbéli. Bayi kii se ohun iyanu yẹn? Bíbéli lè jẹ ohun tó seyebiye jù lọ tí a di í mú lówó. Bibeli je ona asopo wa si ona; o fun wa ni ifihan ti Olorun patapata ju ohunkohun miiran nipa wa. Nínú Bíbéli, a mò nípa àwọn agbára ìṣedá Olorun, a mọ bí Olorun se yan awon eeyan kan, Olorun si mú Jésù wá sórí ilẹ̀ ayé lára awon eeyan yẹn. Bibeli je iwe itosona ti emi, o je maapu opopona wa si orun. O je ifihan ni-owo wa ti inu Olorun. Lehe Biblu jiauwu do so!

Sogan, to oje dopolo me eyin nugbo lo yin dido, Biblu we yin onu titengbe kinklan miton ton. A ko le dabi pe a paapaa gba nipa kini iwe yii je. Lehinna a ni akoko lile lati fohunpo lori ohun ti o so. Kini idii iyen? Nje ohunkohun ti a le se nipa re? Nje gbogbo wa ko le ri bibeli bakanna, se gbogbo wa ko le tumo iwe-mimo bakanna? O dara, Emi yoo fun o ni ohun ti Mo pe idahun ti o wulo mi, ati pe idahun ni, “ma se mu emi re mu?” Mo korira lati dun bi ireti, sugbon ni otito, a ti farada awon ogorun odun ati awon ogorun odun ti igbiyanju lati wo Bibeli bakanna ati pe a ko se be. Koda ki Iwe Mimò yen to di Iwe Mimò ti a si n pe ni Bíbéli nísinsinyí ti di èyí tí a so pò mó, àwọn èniyàn n ta ko onà tí wón lè gbà tùmò rẹ̀. Mo fẹ́ kí ó dá o lójú pé Sátàni yóò sì máa bá a nìsọ̀ pèlú ìsápá rẹ̀ tó lágbára láti fòpin sí ìfòhùnsòkan nípa ohun tí Bíbéli sọ. O ni yio je re nomba kan ni ayo.

Ohun tí ó fi kún ìṣòro náà ni òtító náà pé olúkúlùkù èniyàn n wá sí Bibeli pèlú irú irònú tí a ti sètò kan. E jẹ ká sọ òtító nípa rẹ̀—kò sèni tó máa wá sínú Bíbéli pèlú àláfó òfo. Olukuluku wa ti o gba Oro Olorun wa pelu awon aisedeede kan, a wa pelu awon ikorira kan, ati pe a wa pelu awon ekọ kan ti a ti gba ni isaaju (lati orisun eyikeyi - rere tabi buburu). Se o rii, gbogbo nkan ti o wa nibe. Mo ti ri a efe, kekere kan okan-fireemu cartoons, ti o ni iru ti wa awon iwon lori yi. Oko kan jokoo sori Bibeli re, iyawo re si duro leyin re, o si han gbangba pe o n gbiyanju lati da a duro. Oro asoye re ni isale ti efe naa ni, “Ma se da mi duro ni bayi, oyin, Mo n gbiyanju lati wa ese kan lati se afeyinti ero inu mi tele.” Ti a ba je olodoto, opo nnkan lo wa ninu ayé esin.

Ni bayi ti o ti so iyen, Mo fe so eyi lori ison rere. Mo gbagbo pe pupo ju lo ti agbaye Kristiani ni a le fa sunmo papo. Mo gbagbo pe a le sunmo pupo ju ohun ti a wa ni bayi ni awon oro ti a rii ni Bibeli n so, ati ninu ohun ti a nse ati bi a se n josin, ati ohun ti a ro pe o se pataki ati pataki si nkan yii ti a pe ni idapo. A ko ni akoko ni aaye lati eran jade gbogbo eroja ti yoo je pataki fun iru ipohunpo, sugbon mo fe a ya o kan kan die asiko lati wo ni die ninu awon ipile eroja lati ran wa itumo ti Bibeli bakanna.

Igbese 1-Kini Bibeli: Bibeli so fun wa ohun ti o je; o so awon esun kan, eyi ti o si se kedere ju lo ni eyi ti o wa lati inu 2 Timoteu 3:16 . "Gbogbo iwe-mimo je emi ti Olorun ati pe o wulo fun ikoni, ibawi, atunse ati ikekọ ni ododo." Ni bayi awon eniyan, ni agbaye ti Kristiyaniti, eyi ni akoko ati orita akoko ni opopona. Nje Bibeli Oro Olorun, tabi gege bi o ti so ninu NIV, "eemi Olorun gan-an", tabi kii se be? Se ife Olorun tooto ni Bibeli sipaya fun eyan—laisi asise, ko le asise rara—tabi o wule je itan awon eyan igbaani kan ti won fowo sowo po pelu oniruru itan atenuenu?

Awon ti won fesi nipa siso pe Bibeli ni Oro Olorun ti ko ni imisi ti gbese pataki kan si nini oju iweye to bara mu nipa Iwe Mimọ nitori pe a ni idi lati ni oju iweye to bara mu. Ti mo ba ni igbagbo pe ero Olorun leleyi, nigbana ni mo maa fi gbogbo okun eda mi wa a, emi yoo si mo ohun ti o n so nitori pe o se pataki ju lo, Emi yoo gbe owo mi le laye. Sugbon ti o ba je ni apa keji, Emi ko gbagbo iyen ni ohun ti Bibeli je, pe o je akojopo awon iwe-kiko ti o sokan, lehinna ni otito, kilode ti Emi yoo bikita ohun ti gbogbo eniyan miiran ro nipa re?

O ni lati wa ni ibamu pelu ohun ti Bibeli so pe o je. Oro na ni; eemi Olorun ni. Sugbon o dara, ti so pe iyen tun fi ipenija silẹ laarin awon onigbagbo Bibeli nipa itumo. Ninu leta yen kan naa si Timoti (2 Timoti 2:15) Pọlù kowe pe: "Sa gbogbo ipa re," o so pe "lati fi ara re han fun Olorun gege bi eni ti a tewo gba. Mo fẹran gbolohun oro ti o kehin yen, eniti o mu oro otito mu ni deede." Bayi ni ikolu wa... bawo ni MO se mu Oro naa ni deede? O dara, je ki a ronun nipa awon nkan merin tabi marun ti o je ipile pupo:

1) Sisan ti Mimọ. Ti Emi yoo mu Oro naa ni deede, Emi yoo loye ni deede ohun ti MO pe ni 'sisan ti Iwe-mimo'. Eniyan, Bibeli kii se akojopo awon oro laileto lati odo Olorun. Ilana kan wa fun u; sisan kan wa si i. Eni kan ti sakiyesi lonati titi nigba kan pe Bibeli ni ori meta pataki ni ti gidi, sugbon won ko gun dogba. Ori 1 ni ori nipa agbara iseda ti Olorun ni, titi kan iseda eniyan. O le ka nipa iyen ninu Jenesisi ori 1 ati 2. Ori 2 ninu Bibeli ni itan isubu eniyan. O le ka nipa iyen ninu Jenesisi 3. Leyin naa, ori keta, ikeyin, to si tobi ju lo ninu Bibeli bere ni ipari Abala 3 ti Jenesisi, o si gba iyoku Bibeli lo. O je itan ti Olorun ti o de isale ti o si ra eniyan pada. Eniyan, iyen ni sisan ti Iwe-mimo.

Ni apa to gbeyin yen, apa to tobi ju lo yen, isipaya ti n te siwaju wa nipa bi Olorun se n de isale, to si tun araye pada. O bere pelu Olorun yan eniyan kan. O pe won ni Isireli—won je iran Aburahamanu. O se amona Israeli nipase awon onidajo, awon obo, awon woli, nipase awon igbekun, ati nihin gege bi Roman 5 ti so, "Ni kikun akoko nipase awon eniyan yen ni ibamu pelu asotele, Jesu wa." Jesu, Omo-Eniyan ati Omo Olorun, ati gege bi asotele ti so, o gba eniyan nide kuro ninu ese re. Lonati kan naa, a ka nipa iyen ninu Maiti, Maaku, Luuku ati Jihanu. Leyin naa, bere pelu iwe Ise, ti a si n la iyoku Majemu Tuntun koja, a ri i pe gbogbo eni ti o ba wa sodọ Jesu fun agbara igbala eje re, ti a si se iribomi ni oruko re, ni a fi kun ijo Oluwa.

O ɛ pataki lati ni oye ɛɛɛan ti Iwe Mimɔ lati mɔ ohun ti Ɖlɔrun n sɔ ninu Bibeli. O ni lati ni oye ɛɛɛan naa. Maɛ loye - Ɖlɔrun wa ni ibamu ni gbogbo ɔna nipa ɛda rɛ ati iwa rɛ ati nipa ifɛ rɛ, ɛgbɔn awɔn ilana rɛ pato ninu Bibeli yoo yatɔ, da lori ibiti o wa ninu ɛɛɛan naa.

Fun aɛɛɛrɛ, ni ɔna pada ninu Majɛmu Lailai, ninu iwe Lefitiku, Ɖlɔrun lo lati mu awɔn eniyan rubɔ ɛran fun Un - akɔmalu, ɔdɔ-agutan, ati ewurɛ, ɛgbɔn Oun ko ɛ iyeɛ ni bayi. Ni akoko ti o ba de Heberu 9, o rii pe pɛlu ɛbɔ Jesu, o jɛ ipari patapata, o ti to, o jɛ irubɔ ti o ga julɔ. A ko tun rubɔ mo, ko ri beɛ. Hiɛ yɔnɛn dɔ Ju hohowhenu tɔn lɛ tindo aliglɔna nɔdɔdɔ dɔdɔ tɔn, titengbe olɔn wunmɛ dele. Ɖgbɔn ni Iɛ Awɔn Aposteli 10, Peteru ri iran ni igba mɛta, o sɔkalɛ ninu aɛɔ-ikele, gbogbo awɔn ɛranko alaimɔ wɔnyi ati ohun ti Ɖlɔrun paɛ pe, "Dide, pa, ki o si jɛ." Kini n ɛlɛ nibɛ? Ɖlɔrun ha were bi? Aisedeede? Rára, Bɛkɔ, Bɛkɔ, Ɖlɔrun wulɛ n sɔ ifihɔn nínú iɛɛan rɛ tí ó yàn.

Ti iwɔ ati Emi yoo tumɔ Bibeli bakanna, ati pe ɔpɔlɔpɔ, ɔpɔlɔpɔ awɔn ɛgbɛ ɛsin ti ko le gba Point 1 ni isalɛ nibi - wɔn ko rii ɛɛɛan ti Iwe-mimɔ.

2) Atokun ti Passage. Tí a bá n tùmò Bíbélì lònà kan náà, a ní láti lóye ohun kan nípa àyíká ɔrò. Tí ɛɛɛ Ìwé Mímó kan tàbí ɛɛɛ Ìwé Mímó kan bá ti mò nípa ipò wɔn nínú iɛɛan Bíbélì, ó ɛ pàtàkì láti lóye àyíká ɔrò rɛ lɛsɛkɛsɛ. Ɛaaju ki o to beere ibeere ti, "kini iwe-aye yii tumɔ si mi?", Mo nilo lati beere ibeere naa, "kini akɔwe yii n sɔ nigbati o kɔkɔ kɔ?" Eniyan, iyeɛ jɛ ɛya pataki ti itumɔ Bibeli; bi beɛkɔ, Iwe Mimɔ yoo tumɔ si ohunkohun ti a fɛ ki o tumɔ si.

Jɛ kí n fún ɔ ní aɛɛɛrɛ òmùgò kan: Oníwáàsù 10:19 sɔ pé: “Àsè àti wáìnì máa n dún, ɛgbɔn owó a máa dàhùn ohun gbogbo.” Bawo ni iwɔ yoo ɛ fɛ fun iyeɛ lati jɛ imɔ-jinlɛ igbesi aye rɛ? Fa ɛɛ yɛn kuro ni aaye ati pe iwɔ yoo gbe igbesi aye Epicurean ti o lodi si awɔn ɔna Ɖlɔrun patapata. Ɛnikan sɔ pe, "Steve, bawo ni ɛɛɛ yɛn ɛ le wa ninu Bibeli?" Bí o bá lóye ohunkóhun nípa Oníwáàsù, bí o bá mɔ ɛni tí ó kɔ ó, bí o bá mɔ ohun tí n ɛlɛ nínú igbésí ayé rɛ nígbà tí ó kɔ ó, àti bí o bá mɔ àyíká ɔrò inú Oníwáàsù orí 10 ní pàtàkì, yòò bɔgbɔn mu fún ɔ. Ɛ o rii, o ni lati loye ɔrɔ-ɔrɔ naa.

Jɛ ki n fun ɔ ni aɛɛɛrɛ ti o ni imudojuiwɔn diɛ sii ti Mo gbɔ ti ilokulo kan nipa gbogbo ɔɛ. Ɛnikan yoo yipada si Filippi 4: 13 nibi ti Paulu ti sɔ pe, "Mo le ɛ ohun gbogbo nipasɛ ɛniti o fun mi ni okun." Ɛmɔkunrin, awɔn alamoja iwa ihuwasi rere ni ojo aaye kan lori iyeɛ. Igba melo ni o ti gbɔ ti awɔn oniwaasu telifisioɔn wɔnyi dide ti wɔn sɔ pe, “Ɖlɔrun fɛ ki o jɛ ɔlɔrɔ! Ɖlɔrun fɛ ki o ɛɛyɔri! Ɖlɔrun fɛ ki o ni ohun gbogbo ti o fɛ lailai! Bawo ni a ɛ mɔ? Paulu sɔ pe ‘Mo le ɛ ohun gbogbo nipasɛ ɛniti o fun mi ni okun’. Ɛyin ɛniyan, ó yɛ kí ɛ kà á nínú àyíká ɔrò nítorí pé nínú ɛɛ mɛrin tí Pòòlù n sɔrò nípa jíjé onítèèlɔrùn, ànì nígbà tí ó bá wà nínú ipò tí ó burú jù lɔ. Abala naa n sɔ ni pato idakeji ohun ti a maa n waasu rɛ. Ojuami #2 ni oye ati itumɔ Bibeli ni Mo ni lati loye ɔrɔ-ɔrɔ naa.

3) Jɛ ki Ɖrɔ Ijɔba. Jɛ ki Ɖrɔ naa sɔ fun ara rɛ. Tɛlɛtɛlɛ, mo kíyè sí i pé kò sɛni tó n kékòò Bíbélì pátápátá kúrò nínú fifi àwɔn ɔrò tirɛ tàbí àwɔn èrò tó ti kékòò lódò ɛlómíràn ka orí ɛɛ kan. Ɖgbɔn jɛ ki n gba ɔ niyanju, lati ɛ ohun ti o dara julɔ lati jɛ “iwe ɔfo”. Ni kete ti o ba ti mɔ ibi ti aye yɛn wa ninu ɛɛɛan ti Bibeli, ati ni kete ti o ba ti mɔ ɔrɔ-ɔrɔ lɛsɛkɛsɛ, jɛ ki Ɖrɔ naa sɔrɔ. Igba yɛn gan-an ló máa n mɛrɛ wá, gɛgɛ bí 2 Tímóti 3:16 ɛ sɔ, “fún itòni àti fún ibáwí mímúnìlò

àti fún itónisónà àti idálékòò.” Kii şe nigba ti Mo ni awon imoran isaaju mi lati şe ifowora sinu ohun ti Mo fe ki o je; o je ere nigbati mo je ki o soro.

Nipa ona, aaye-ipin kan wa nibi Mo nilo lati mu jade. Je ki Oro naa sakoso iriri re ki o mase je ki iriri re se akoso Oro naa. Ti MO ba ni idamerin fun gbogbo igba ti enikan ba ni iriri die, lehinna won ti mu Bibeli lati se idalare tabi fidi iriri won mule, Emi yoo je ororo. Bi a ba fe wo Oro naa gegé bi Oro ti Olorun mi si, je ki o tun iriri wa se, ma se je ki awon iriri wa mo Oro naa.

Je ki n fun o ni apeere asiwere miiran ti eyi: Mo ka ni ose yii nipa okunrin kan ti o ronlu lati fe obinrin kan. O lo ba oniwaasù naa, o si so pe, “Oniwaasù, bawo ni mo se mo pe òun ni?” Nje o mo imoran wo ni oniwaasù yii fun un? Oun (oniwaasù naa) so pe, “Bi o ba je emi ni, emi iba rin yi i ka ni igba meje gegé bi awon omo Isireli ti se yi ilu Jeriko ka, nigba naa ti odi okan re ba wo, iwò mo pe òun ni.” Nje o mo pe o se be? Eyi je itan otito. O rin ni ayika re ni igba meje o si wipe, "Oyin, bawo ni o ri?" O so pe, "Daradara, Mo lero ajeji die ninu inu." Lati so otito, o se se ki n ya mi lenu bi eni kan ba ti rin yi mi ka ni igba meje. O si dabaa, ti won ni iyawo, ati awon ti won ko kere ju odun kan nigbamii; lehinna won se iyalenu idi ti Olorun fi fun won ni ami eke. Se kii se ohun egan julò ti o ti ri te? Olorun ko fun won ni ami ami kan rara! Won n mu ohun kan kuro ninu Majemu Lailai, lati inu oro-oro, gbiyanju lati je ki iriri won so ohun ti Oro naa so. Eyi eniyan, e ma se be! Be ko ni Olorun seto Oro re lati tumo re.

4) Iwe Mimò miiran bi Oro asoye. Ti Emi yoo tumo Bibeli bi iwò yoo se tumo re, ati pe ti gbogbo wa yoo se ni ona ti o to, je ki a fi iwe-mimò we iwe mimò miiran. Nigba ti o ba n kekò e se Iwe Mimò, laipe, iwò yoo sa lo sinu awon oro ti o soro gan-an. Pupo wa nigba ti a lu aye ti o nira yen sise ati mu asoye kan. A wo ohun ti iyen ye lati tumo si. Awon asoye ni idi ti o ye, sugbon Mo fe so fun o loni pe won ni awon idiwon, ati pe idi niyi:

- awon asoye je awon iwe ase ti ko ni atileyin ti awon okunrin ko fun awon okunrin.
- asoye kan le se afihan asoye ti eyikeyi aye ninu iwe-mimò ati asoye miiran yoo funni ni wiwo ti o yatò patapata. Nitorinaa, awon asoye ti se alabapin si oran ariyanjiyan yii nipa itumo.

Ibi ti o dara julò t lori aye ti iwe-mimò ni awon aye miiran ti iwe-mimò. Bi o ko ba ti ni ohun ti a n pe ni Bibeli agbelèbùù (òpò jù lo Bibeli loni ni), ohun ti o tumo si ni pe nipase ese kan, leta die, nonba die, ati alaye isale kan wa nibikan ni oju-iwe re ti yoo je ki o mo awon ibi miiran ninu Bibeli ti o soro nipa ohun kan naa. Ti o ko ba ni okan ninu won, gba okan ninu won. Emi yoo tun fun o ni imoran die ninu awon Bibeli ti agbegbe ati die ninu awon apejo ti o le je ki o mo ibi ti awon oro ti farahan ninu Bibeli. Iwonyi kii se awon asoye, won ko funni ni oye eyikeyi tabi ero okunrin eyikeyi, won kan ran o lowo lati se atunse Iwe-mimò. Awon eniyan, Bibeli je onitumo re ti o dara julò. Ti o ba ni awon isoro pelu ese kan, wa ese miiran ti o soro nipa ohun kanna ati pe yoo je ki o se alaye si o. Fi ese Iwe Mimò we ese Iwe Mimò.

5) Gbadura. To o ba n kekò Bibeli, ma gbadura. Fi ohun meji sinu okan: a) Eju yoo gbiyanju lati pa enikenin ninu wa mo lati pinnu ohun ti Olorun fe ki a mo ni deede. Eju ko fe ki a mo ohun ti o wa ninu Oro Olorun. Tori naa, nigba to o ba n ka Bibeli, o ma n gbadura pe ki Olorun daabò bo e lowo eni ibi naa bo o se n gbiyanju lati wa ohun to fe. b) Ranti pe adura ati ikékò Bibeli n lo lowo. O ri, Oro Olorun ni ida ti Emi (Efesu 6:17). Ati pe Emi Mimò kanna ni alabebe wa ninu

adura (Romu 8:26). Nítorí náà, ẹ rí i, Èmí Mímó fẹ kí a da ikékòọ Bíbélì pò mó àdúrà, ó sì jẹ iyàlẹnu bí Bíbélì ẹ lè ẹ kedere tó nígbà tí o bá n fí taratara kékòọ tí o sì n gbàdúra.

Èyin èyàn, ohun tó n bà mí lókàn jẹ jù ni kì í ẹ báwo la ẹ n túmò Bíbélì bí kò ẹ bóyá a ka Bíbélì tàbí bèẹ kó. O kan ni owuro yii ninu iwe iroyin, Mo rii idibo Gallup kan. Ó sọ pé idá méjilélógórín nínú ogórùn-ún [82] nínú ogórùn-ún àwọn ará Améríkà gbà gbọ pé Bíbélì jẹ Ọrò Ọlórún gidi, tó ní imísí, àmó idá mọkànlélógún nínú ogórùn-ún péré ló kékòọ rẹ. Mo gbagbo ti a ba kan ẹ iwadi rẹ, a yoo sunmo lati tumo rẹ bakanna. Ti a ba kan yoo je ooto, ati iwadi. E je ka gbiyanju lati lo awon ilana yii ka si wo o boyá a o le ri ohun ti Olórún fe ka mo. (Steve Flatt - Èkó #1012 Okudu 16, 1991)

Àwọn Ìgbàgbó Àwọn Bàbá Sọ̀ọ̀sì tí Wọn sàbà máa n fa ọrọ̀ yọ

Ọ̀pọ̀ Kristeni sàbà máa n tóka sí “Àwọn Bàbá Àpósítélì” tàbí “Àwọn Bàbá Sọ̀ọ̀sì àkókó” láti sètílẹ̀yìn fún ìgbàgbó tàbí èrò kan, ní fifi hàn pé ní ọ̀rúndún kínní tàbí ọ̀dún kejì àwọn Kristeni lóye àwọn ẹ̀sẹ̀ Ìwé Mímó gégé bí olùbáńsòrò tàbí òńkòwé ẹ n fẹ. Sùgbọ̀n lakoko ti o n pe awon kiko won fun atileyin ti igbagbo tabi ero kan pato, okan ye ki o da ati gba awon “awon eleri” wonyi tun se awon igbagbo ati awon ero ti o lodi si awon igbagbo ati awon imoran ti ara eni miiran. Ni isale wa ni die lati fun die ninu awon apeere.

Justin Martyr⁴⁵

Ijosin awon angeli. Àwọn Kristeni tún n jòsìn “ogunlógò àwọn ángẹ̀lì rere miiran tí wọn n tẹ̀ lé tí wọn sì dà bí tirẹ̀ (Jésù)” (1 Apology 6), ní fifi kún ibòmíràn “pé àwọn ángẹ̀lì wà tí wọn máa n wà nígbà gbogbo, tí wọn kò sì dín kù sí irú irísí náà tí wọn ti jáde wá.” (Ijíròrò 128).

Èko ti awon ise. Awon iwe re kun fun igbala nipase awon ise. Fun apeere: " "Ti awon eniyan nipa ise won ba fi ara won ye fun apeere Re, a ka won ye" (1 Apology 10) "...awon nikan ni orisa (sic) ti won ti gbe nitosi Olórún ni iwa mimo ati iwa-rere..." (1 Apology 21) ""... a mu o je otito, pe awon ijiya, ati awon ibawi, ati awon ere ti o dara fun eniyan ko kan ni o ni eto ni ibamu si awon ise-sise 1 ti eniyan" 43).

Ignatius⁴⁶

Ignatius jẹ bishoobu (presbyter, pasito) ti sọ̀ọ̀sì ní Ántíókù tí ó yà á sọ̀tò gégé bí asájú ọ̀nà àti episcopate. Jálẹ̀ létà mètẹ̀tẹ̀ta wònyí, Ignatius kòwé nipa bishoobu (ikankan), àwọn asájú-ọ̀nà, àti àwọn diakoni, ní títenu mó ọ̀n pé kí a bọ̀wò fún wọn kí a sì sẹ̀gboràn sí wọn. Ó fí bishoobu dọ̀gba pèlú “Olúwa fúnra rẹ̀” (L. Èfèsù 6:1; L.Mag 6:1; L.Tra 2:1); presbyter náà sí “ìgbimò àwọn àpósítélì” (L.Mag 6:1; L.Tra 2:2); àti àwọn diakoni sí àwọn iránsẹ̀ Kristi fúnra rẹ̀ (L.Mag 6:1) tàbí sí “àwọn ohun ìjìnlẹ̀ Jésù Kristi” (L.Tra 2:3). Ó pàşẹ̀ fún ijo “láti se ní ibámu pèlú èrò inú ti bishoobu” (L. Èfèsù 4:1), àti “má se ohunkóhun láisí bishoobu àti àwọn asájú-ọ̀nà” (L.Mag 7:1; cf L.Tra 2:2). Ó dàbí eni pé ó fí agbára nílá fún adúra bishoobu (L.Èfèsù 5:2), ó tilẹ̀ dàmòràn pé bishoobu ní láti bèrù (L.Èfè 6:1). Si iyi re, Ignatius ko pe fun iru igboran si ara re, sugbon lehinna kii se bishoobu ti awon ilu wonyi. Sibesibe, Ignatius gbé emi irele deledelè pelu awon gbólòhùn bii “Mo sesé bèrè sí í di omo eyin” (L. Èfèsù 3:1); “N kò mò bóyá mo ye” (L.Tra 4:2). Èrò yíi pé àwọn Kristeni “kò gbòdò se ohunkóhun láisí bishoobu (àti àwọn asájú ọ̀nà) jẹ ohun irira ní pàtàkì.” Ó kòwé pé: “Láisí àwọn wònyí (bishop, presbyters, diakoni).” (L.Tra 3:1)

Polycarp⁴⁷

Ó ژه kedere pé Bíbéli fúnra rè lo àwọn òrò Gírííkì nàà episkop? (alábòójútó, bíşòòbù) àti prebuteros (alàgbà, presbyter) ní pàşípààrò. Ko si paapaa itòka ti ẹkọ awọn aposteli fun işakoso okunrin kan (Bişoşbu) ti ijọ kọkọkan, je ki o je odindi ilu tabi agbegbe nikan. Síbè, monoepiscopate nàà jáde ní òrúndún keji, Polycarp si je okan lara awọn alákòóso ilú nàà. Jakejado re meje nile, extant awọn leta, Ignatius ti Antioku leralera ya awọn episkop? lati awọn prebuteros, pipe won lesese, awọn “oluşakoso” Olorun (oikonomos, chamberlain, gomina, iriju), orọ ilu kan ti a lo fun Erastus ni Romu 16:23; àti “àwọn olùrànlówó” (paredroi, òrò kan tí a kò lò nínú Májèmú Tuntun). Èrò yí pé àwọn alàgbà je olùrànlówó fun bíşòòbù kò ní ipilẹ kankan nínú Ìwé Mímó. Ninu ami iyasoto ti Roman ti Kristiñiti, presbytery morphed sinu oye alufa bi a specialized kilasi ti intermediaries oto ni ase lati se akoso sacramenti (baptisi, communion, ati be be lo) lori dipò ti Bishop. Èyí pèlú kò ní ipilẹ kankan nínú Ìwé Mímó, níbi tí a ti n pe gbogbo Kristeni ní alùfáà. Àwọn oğbógi nínú àwọn şoşo Kátólíki, Anglican, àti Otódòşo ode oní máa n lo àwọn létà Ignatius gégé bí àwọn òrò ẹri láti fi dá ẹtò monoepiscopate àti pòòpù láre. Polycarp ni a tun lo gegebi ona asopo pataki kan ninu ẹkọ ti itelọrun awọn aposteli, eyiti o ni imoran pe ase wa ninu awọn bişoşbu nitori pq ti a ko fo nipase iyasile pada si awọn apositeli funraawon.

Awon akosile ipari

1. <http://en.wikipedia.org/wiki/Tanakh>2. <http://en.wikipedia.org/wiki/Torah>3. <http://en.wikipedia.org/wiki/Talmud>4. <http://www.godandscience.org/apologetics/bibleorigin.html>5. <http://www.godandscience.org/apologetics/bibleorigin.html>6. The New Analytical Bible King James Version, John A Dickson Publishing Co 1973 p. 37. Awon iwe Majemu Titun - Se Won Gbekele?, Inter-Varsity Press, FF Bruce p.108. Awon iwe ase Majemu Titun - Se Won Gbekele?, Inter-Varsity Press, FF Bruce p. 24.9. (Lúukù 24:44 .)10. Itan Bibeli: Bawo ni Bibeli se wa si wa, nipase Wesley Ringer <http://www.godandscience.org/apologetics/bibleorigin.html>11. <http://www.gregandsheila.com/ag/bible.htm>12. [www.licoc.org/TBS/Canonization ati Translations.htm](http://www.licoc.org/TBS/Canonization%20Translations.htm) #Translating13. <http://www.godandscience.org/apologetics/bibleorigin.html>14. <http://net.bible.org/dictionary.php?word=Latin%20Version,%20The%20Old>15. www.gregandsheila.com/ag/bible.htm, Itan Orọ Olorun ninu Bibeli Geşesi, Greg Moore16. www.gregandsheila.com/ag/bible.htm, Itan Orọ Olorun ninu Bibeli Geşesi, Greg Moore17. www.gregandsheila.com/ag/bible.htm, Itan Orọ Olorun ninu Bibeli Geşesi, Greg Moore18. www.gregandsheila.com/ag/bible.htm, Itan Orọ Olorun ninu Bibeli Geşesi, Greg Moore19. www.gregandsheila.com/ag/bible.htm, Itan Orọ Olorun ninu Bibeli Geşesi, Greg Moore20. www.gregandsheila.com/ag/bible.htm, Itan Orọ Olorun ninu Bibeli Geşesi, Greg Moore21. www.gregandsheila.com/ag/bible.htm, Itan Orọ Olorun ninu Bibeli Geşesi, Greg Moore22. en.wikipedia.org/wiki/Dead_Sea_Scrolls23. www.centuryone.com/25dssfacts.html24. Itumọ Bibeli İşoro Idiju Kan, Dick Sztanyo, Olupadabo May/Okudu 1985 oju-iwe 1325. www.faithfacts.gospelcom.net/maps_m.html26. Itumọ ti “Atunwo İşeduro Finifini” ti Eya Kariaye Tuntun, Oşu Kewa Odun 1984 nipase Cecil Wright. p 527. Itumọ Bibeli İşoro Idiwon, Dick Sztanyo, The Restorer May/Okudu 1985 p.1328. Itumọ Bibeli İşoro Idiju, Dick Sztanyo, Olupadabo May/Okudu 1985 p.1329. www.gregandsheila.com/ag/bible.htm, Itan Orọ Olorun ninu Bibeli Geşesi, Greg Moore30. <http://www.answers.org/bible/canonicity.html>31. <http://gbgm-umc.org/umw/bible/outside.stm>32. <http://www.straightdope.com/mailbag/mbible5.html>

33. <http://www.licoc.org/TBS/Canonization%20ati%20Translations.htm>34.
www.licoc.org/TBS/Canonization%20ati%20Translations.htm#Translating34a.
www.en.wikipedia.org/wiki/Bibles#The_New_Testament, Wikipedia Encyclopedia, Bible-The New Testament34a http://en.wikipedia.org/wiki/King_James_Version_of_the_Bible35.
<http://www.licoc.org/TBS/Canonization%20and%20Translations.htm>36.
<http://www.licoc.org/TBS/Canonization%20and%20Translations.htm>37.
<http://www.licoc.org/TBS/Canonization%20and%20Translations.htm>38.
www.zianet.com/maxey/versions.htm Wiwo Awon eya - King James Version, Al Maxey39.
www.zianet.com/maxey/versions.htm Wiwo Awon eya-New International Version, Al Maxey40.
www.zianet.com/maxey/versions.htm Wiwo Awon eya - Bibeli Alaaye, Al Maxey41.
www.zianet.com/maxey/versions.htm Wiwo ti Awon eya - New American Standard, Al Maxey42.
www.zianet.com/maxey/versions.htm Wiwo ti Awon eya - New World Translation, Al Maxey43.
www.gregandsheila.com/ag/bible.htm, Itan Oro Olorun ninu Bibeli Gęesi, Greg Moore44.
[http://en.wikipedia.org/wiki/God's_Word_\(bible_translation\)](http://en.wikipedia.org/wiki/God's_Word_(bible_translation))45.
<http://www.peculiarpress.com/ekklesia/archive/Ekklesia73.htm>46.
<http://www.peculiarpress.com/ekklesia/archive/Ekklesia80.htm>
47. <http://www.peculiarpress.com/ekklesia/archive/Ekklesia88.htm>